Астрід Ліндгрен

Нові пригоди Карлсона, що живе на даху

Переклад Ольги Сенюк

Кожен має право бути Карлсоном

Одного ранку Малий, найменший Свантесонів син, прокинувся й почув, як тато з мамою розмовляють на кухні. В їхньому голосі бриніло чи то обурення, чи смуток.

— Ну, тепер кінець,— озвався тато.— Глянь, що написано в газеті! Прочитай сама.

— Ой леле! — забідкалася мама.— Який жах! Малий швиденько схопився з ліжка. Він теж хотів знати, що там за жах.

І довідався, ще б пак! На першій сторінці в газеті красувався великий заголовок:

ЛЕТЮЧЕ БАРИЛЬЦЕ ЧИ ЯКАСЬ ІНША ПРОЯВА?

А далі писалося:

"Що це за таємнича й дивна річ літає над Стокгольмом? Ті, кому траплялося бачити, як вона кружляла над дахами Васастаду і гула мотором, кажуть, ніби то невеличке барильце або щось подібне до нього. Авіаційна промисловість не знає таких чудних літальних апаратів. Може, це якийсь невідомий іноземний шпигун розвідує наші таємниці? Треба поставити цьому край: спіймати загадкового літуна. А коли

виявиться, що то справді якийсь шпигун, його слід негайно спровадити до поліції.

Хто відгадає цю загадку Васастаду? Той, кому пощастить спіймати летючу химеру з мотором, хоч що б то було, одержить десять тисяч крон. Принесіть ту прояву до нашої редакції, і ви відразу одержите гроші". [495]

— Бідний Карлсон,— сказала мама,— тепер люди не дадуть йому спокою.

Малий— схвилювався. Він був і наляканий, і розгніваний, і зажурений заразом.

— Чому Карлсонові не дадуть спокою? Він же нікому нічого не робить лихого. Живе собі в хатці на даху і потроху літає навкруги. В цьому ж немає нічого поганого?

— Ні,— мовив тато,— в Карлсонові нема нічого поганого. Хіба що він трохи... гм... незвичайний.

Авжеж, навіть Малий визнавав, що Карлсон трохи незвичайний. Бо й справді, уявіть собі такого товстенького моторизованого дядечка зі складаним пропелером на спині і пусковим ґудзиком на животі, що живе в окремій хатці на даху. І дуже приятелює з Малим. А Малому Карлсон був навіть кращий за Крістера й Гуніллу, хоч він їх усе-таки дуже любив і грався з ними, як Карлсон, бувало, щезав кудись або не мав часу.

Карлсон вважав, що Крістер і Гунілла — просто нікчеми, і щоразу пирхав, коли Малий заводив про них мову.

— Не згадуй про це казна-що того самого дня, як згадуєш про мене, — казав він.— Я вродливий, розумний і до міри затовстий чоловік у

розквіті сил. Думаєш, багато дурних хлопчаків мають такого товариша, га?

— Ніхто не має, крім мене,— відповідав Малий, і щоразу серце йому заливала тепла хвиля радості. Як добре, що Карлсон оселився саме на їхньому даху! Адже весь Васастад був забудований чотириповерховими будинками, такими самими, як той, що в ньому мешкали Свантесони. Яке щастя, що Карлсон трапив на їхній дах, а не на чийсь інший!

Хоч спершу тато й мама не дуже раділи Карлсонові. І сестра з братом також. Ні Боссе, ні Бетан Карлсон [496] не сподобався. Вся родина,— звісно, за винятком Малого,— вважала, що жахливішого, безсоромнішого, нахабнішого й шкідливішого бешкетника, як Карлсон, взагалі годі собі уявити. Та потім вони почали трохи до нього звикати. І врешті майже змирилися з ним, а надто як зрозуміли, що Малому Карлсон потрібний. Адже Боссе і Бетан були набагато старші за нього. То з ким же Малому приятелювати, коли немає брата чи сестри десь такого віку, як він? Звісно, він мав собаку, чудового Бімбо, але навіть цього не вистачало,— Карлсон Малому був таки потрібний.

— І я гадаю, що Малий так само потрібний Карлсонові,— зауважила мама.

Але тато й мама від самого початку воліли якомога тримати Карлсона в таємниці. Вони розуміли, який зчиниться галас, коли, наприклад, про нього довідаються в телебаченні або занадяться репортери й почнуть писати в газеті про Карлсона та його хатку.

— Ха-ха-ха, ото було б весело побачити колись у газеті Карлсона, що нюхає в своїй вітальні букет чудових троянд абощо! — пожартував якось Боссе.

— Ти дурний,— відповів йому Малий.— У Карлсона нема ні вітальні, ні троянд, тільки невеличка кімнатка, повна мотлоху.

Врешті, Боссе й сам знав це. Адже він з Бетан і тато з мамою раз були на даху — один-однісінький раз — і бачили Карлсонову хатку. Вони вибралися туди крізь отвір у даху по драбині, що нею лазить сажотрус, і Малий показав їм, як хитро Карлсонова хатка схована за димарем біля самісінької глухої стіни сусіднього будинку.

Мама трохи злякалася, коли, вибравшись на дах, побачила далеко внизу вулицю. В голові їй запаморочилось, і вона схопилася за димар.

— Обіцяй, Малий, що ти ніколи не полізеш сюди сам,— мовила вона. [497]

Малий спершу обміркував свою відповідь.

— Обіцяю, що ніколи не полізу сюди сам,— нарешті сказав він і тихенько додав: — Хоч, може, часом полечу з Карлсоном.

Якщо мама не почула останніх його слів, то ніхто їй не винен. Бо як можна вимагати, щоб Малий ніколи не навідувався до Карлсона? Вона й гадки не мала, як приємно сидіти в Карлсоновій хатці, повній-повнісінькій мотлоху.

"Але тепер усьому буде кінець,— подумав Малий скрушно,— а все через дурних газетярів".

— Скажи Карлсонові, щоб був обережний,— порадиі тато.— Ще встигне потім налітатися. Ви могли б сидіти в твоїй кімнаті, і ніхто б його не побачив.

— Та я вижену його, якщо він бешкетуватиме,— додала мама.

Вона поставила на столі перед Малим тарілку каші і Бімбо теж насипала трохи в мисочку.

Тато попрощався й пішов "на роботу. Тоді виявилося, що й мамі треба до міста.

— Я тільки загляну в бюро подорожей і побачу, чи вони можуть запропонувати нам щось цікаве на час татової відпустки,— мовила вона й поцілувала Малого.— Я скоро повернуся.

І Малий лишився сам.

Сам із Бімбо, з кашею та своїми думками. І з газетою. Газета лежала коло тарілки, і він подеколи кидав на неї оком. Під заміткою про Карлсона вміщено зображення гарного білого пароплава, що приплив до Стокгольма й тепер став на рейді в Стремені. Малий глянув на нього уважніше. Ох, який гарний! Малий залюбки подивився б на нього насправді й поплавав би на ньому!

Він намагався дивитись тільки на пароплав, та його погляд уперто вертався до того осоружного заголовка:

ЛЕТЮЧЕ БАРИЛЬЦЕ ЧИ ЯКАСЬ ІНША ПРОЯВА?

[498]

Малий не на жарт зажурився. Треба якнайшвидше побалакати з Карлсоном, але не дуже наполохати його, о ні. Бо лтозна, чи Карлсон не злякається так, що полетить світ за очі й більше ніколи не вернеться!

Малий зітхнув. Потім знехотя підніс до рота ложку каші, проте не проковтнув її, а тримав на язиці, ніби куштував. Бо Малий був худенький, вутлий хлопчик, що погано їв. Таких тепер багато водиться. Він завжди так довго длубався ложкою в тарілці, що всім терпець уривався.

"Щоб оця каша була надто смачна, то ні",— міркував Малий. Може, вона стане краща, як усипати більше цукру? Він сягнув рукою по цукорницю, але ту мить за вікном загув мотор і до кухні влетів Карлсон.

— Привіт, Малий! — гукнув він.— Угадай, хто в світі найкращий із найкращих, і вгадай, чого я прилетів саме тепер?

Малий швиденько проковтнув кашу.

— Звісно, найкращий із найкращих — це ти, Карл-соне, а от чого ти прилетів саме тепер...

— Вгадай одне з трьох,— мовив Карлсон.— Чи тому, що я знудився за тобою, дурне хлоп'я, чи що просто не туди потрапив, а насправді мав облетіти Королівський парк, чи тому, що мені вчулося, ніби тут запахло кашею? Ану відгадай!

У Малого обличчя засяяло з радощів?

— Тому, що ти знудився за мною,— скромно сказав він.

— Ні,— відповів Карлсон.— І в Королівський парк я теж не збирався летіти, цього можеш не вгадувати.

"Королівський парк! О, туди Карлсонові нізащо не можна літати,— подумав Малий.— І ні в яке інше місце, де повно-повнісінько людей. Його можуть побачити. Треба нарешті йому пояснити це".

— Слухай, Карлсоне,— почав Малий, але відразу ж [500] затнувся, раптом завваживши, що Карлсон чимось невдоволений. Він надув губи й позирав на Малого спідлоба.

— Тут ходиш голодний, як пес,— сказав він,— а дехто, напнувши нагрудника, сидить коло повної тарілки каші і примовляє собі, що треба з'їсти ложку за маму, ложку за тата, ложку за тітку Августу...

— А хто це — тітка Августа? — зацікавлено спитав Малий.

— Звідки я знаю?

— Ну, то й не треба за неї їсти,— засміявся Малий. Проте Карлсонові не було смішно.

— Еге ж, це тобі так здається! Еге ж, як на чиюсь думку, то ти собі вмри з голоду тільки тому, що не знаєш усіх тіток на світі, які сидять і плещуть язиками десь у Синьоморії, чи Синьогорії, чи ще бозна-де.

Малий поспішився дістати тарілку й запросив Карл-сона насипати собі з горщика каші. Карлсон, іще трохи насуплений, заходився насипати кашу, аж поки висипав усю, та ще й пальцем витер у горщику вінця.

— Твоя мама золотко,— сказав Карлсон.— Шкода тільки, що безнадійно скупа. Зроду я ще не бачив так мало каші, хоч уже стільки разів у своєму житті їв її. "

Він спорожнив цукорницю в свою тарілку і взявся їсти. Якийсь час у кухні чутно було тільки плямкання, як завжди, коли хтось швидко вминає кашу.

— На жаль, не вистачило ложки за тітку Августу,— врешті сказав Карлсон і витер губи.— Але я бачу, що тут є булочки. Спокійно, тільки спокійно, люба тітонько Августо, сидіть собі цілком спокійно в Синьоморії, я замість каші можу вм'яти дві булочки. Або й три... або чотири чи п'ять!

Поки він їв булочки, Малий міркував, як би найкраще його попередити. "Мабуть, хай сам прочитає замітку [501] та й годі",— подумав він і нерішуче підсунув Карл-еонові газету.

— Глянь на першу сторінку,— сумно сказав Малий. І Карлсон глянув, навіть дуже зацікавився. Потім! коротеньким пухким пальчиком тицьнув на білий пароплав:

— Ой-ой-ой, корабель перевернувся! Нещастя за нещастям!

— Та ти тримаєш газету догори ногами,— сказав Малий.

Він уже давно мав підозру, що Карлсон не дуже вміє читати. Але що був чемний хлопчик і нікому не хотів робити прикрості, а надто Карлсонові, то не вигукнув: "Ха-ха-ха, отже ти не вмієш читати!", а тільки поклав газету з малюнком як слід, аби Карлсон побачив, що пароплав не перевернувся.

— Але тут пишеться про інші нещастя,— сказав Малий.— Ось послухай-но!

І він уголос прочитав Карлсонові про летюче барильце, про невеличкого таємничого шпигуна, що його хотіли спіймати, про винагороду та про все інше.

— "Принесіть ту прояву до нашої редакції, і ви відразу одержите гроші",— закінчив Малий і зітхнув.

Зате Карлсон не зітхнув, а втішився.

— Гей-гей! — загукав він, аж підстрибуючи з радощів.— Гей-гей! Вважай, що того невеличкого таємничого шпигуна вже майже спіймано. Мерщій зателефонуй до редакції і скажи, що я здам ту прояву нині ж таки після обіду.

— Що ти задумав? — злякано спитав Малий.

— Відгадай, хто найкращий у світі ловець шпигунів? — мовив Карлсон і гордовито показав на себе.— Нижчепідписаний Карлсон. Хай тільки я візьму свого сачка ловити комах. І якщо той таємничий шпиґун літає тут, над Васастадом, то він ще до вечора втрапить [502] у сачок, будь певен... до речі, в тебе є така торбина, щоб у неї вмістилося десять тисяч крон?

Малий знову зітхнув. Отже, Карлсонові ще важче пояснити все, ніж він собі уявляв. Бо той нічого не второпав.

— Любий Карлсоне, невже ти не розумієш, що це ти летюче барильце й що це тебе вони хочуть спіймати? Збагнув?

Карлсон так і завмер на місці. В горлі йому забулькало, ніби він чимось удавився. Він люто витріщився на Малого й крикнув:

— Летюче барильце? Ти звеш мене летючим барильцем? І щоб я був до тебе ласкавий, фе!

Він випростався, щоб стати якомога вищим, і чимдуж ввібрав живота.

— Ти, здається, не помітив,— пихато сказав він,— що я вродливий, розумний і до міри затовстий чоловік в розквіті сил. Цього ти, здається, не помітив, га?

— Помітив, Карлсоне, помітив,— затинаючись, запевнив його Малий. — Але я не винен, що вони таке написали в газеті. Вони мали на думці тебе, це вже що є, те є.

Карлсон ще дужче розсердився.

— "Принесіть ту прояву до нашої газети"! — обурено вигукнув він.— Проява! Торохнути б межи очі того, хто назвав мене проявою, щоб аж ніс відскочив!

Карлсон грізно підступив до Малого, але тепер утрутився Бімбо. Цього вже він не міг дозволити. Щоб хтось отак кричав на його господаря!

— Цить, Бімбо, цить! — гукнув Малий, і пес знову ліг. Він тільки стиха гарчав, аби Карлсон зрозумів, що він має на думці.

Карлсон сів на ослінчик, такий набурмосений і лютий, аж іскри сипалися.

— Я не граюся! Я не граюся, коли ти такий поганий, звеш мене проявою і цькуєш своїми собацюрами. [503]

Малий був у розпачі. Він не знав, що йому робити.

— Я ж не винен, що в газеті таке написано,— промурмотів він і замовк.

Карлсон також мовчав. Він сидів на ослінчику, понурий, як ніч. У кухні запала прикра тиша.

Раптом Карлсон голосно зареготав. Він схопився з ослінчика і грайливо штовхнув Малого в живіт.

— Хоч я й проява,— заявив він,— зате принаймні найкраща в світі проява, що коштує десять тисяч крон. Ти уявляєш собі?

Малий теж почав реготати: о, як добре, що Карлсон знов повеселішав!

— Авжеж! — захоплено вигукнув він.— Ти вартий десяти тисяч крон! Таких, як ти, небагато знайдеться!

— Жодного в цілому світі,— запевнив Карлсон.— Наприклад, взяти б таку мізерну прояву, як ти. Я б оцінив тебе щонайбільше на двадцять п'ять крон.

Карлсон натиснув ґудзика на животі, піднявся вгору і радісно закружляв під стелею навколо лампи.

— Гей-гей! — весело вигукнув він.— Ось летить Карлсон на десять тисяч крон, гей-гей!

Малий вирішив махнути на все рукою. Адже Карлсон не шпигун, поліція не може схопити його тільки за те, що він Карлсон. Певне, тато й мама не цього боялися, аж тепер Малий збагнув. Звісно, вони боялися, що не можна буде довше тримати Карлсона в таємниці, якщо його почнуть ловити. Але чогось поганого з Карлсоном не станеться, Малий був того певний.

— Не бійся, Карлсоне,— сказав Малий.— Ніхто тобі нічого не зробить тільки через те, що ти — це ти.

— Авжеж, кожен має право бути Карлсоном,— запевнив Карлсон,— хоч досі є лише одним один гарненький і до міри затовстий екземпляр.

Вони перебралися до кімнати Малого, і Карлсон з надією роззирнувся навколо. [504]

— У тебе нема більше парової машини, щоб зробити вибух, або якоїсь іншої речі, що гарно лускає? Треба чимось луснути й потішити мене, а то я не граюся,— сказав він.

Та враз він прбачив на столі паперову торбинку і накинувся на неї, мов шуліка. Вчора ввечері мама поклала в неї Малому великого смачного персика, і тепер персик опинився в пухкій Карлсоновій жмені.

— Будемо ділитися,— швидко запропонував Малий.

Він якраз дуже любив персики й збагнув, що треба поспішати, коли хочеш, аби тобі хоч щось дісталося.

— Залюбки,— погодився Карлсон,— я візьму персик, а ти торбинку, ти виграєш, бо торбинкою можна хтозна-як натішитися.

— Е ні, дякую,— заперечив Малий,— поділимо персик, а тоді бери собі й торбинку.

Карлсон докірливо похилив голову.

— Я ще не бачив такого ненажерливого хлопчика,— сказав він.— Ну, та як хочеш.

Малий кинувся до кухні по ножа, щоб перерізати персика. А коли вернувся, то не побачив Карлсона. Нарешті він знайшов його під столом, звідки чутно було швидке прицмокування, як завжди, коли хтось їсть соковитий персик.

— Слухай, що ти там робиш? — стурбовано спитав Малий.

— Ділю,— відповів Карлсон.

Карлсон проковтнув останній шматочок, тоді виліз з патьоками соку на бороді. Він прбстяг Малому пухкеньку додррю, де лежала зморшкувата брунатна кісточка.

— Я завжди хочу, щоб тобі діставалося найкраще,— сказав він.— Якщо ти посадиш оцю кісточку, то матимеш ціле дерево, геть обвішане персиками. Визнай, [505] що я найдобріший у світі, хоч сам дістав лиш одного мізерного персика.

Поки Малий устиг щось визнати, Карлсон кинувся до вікна, де в горщику росла гарна пеларгонія.

— Щоб ти знав мою добрість, я допоможу тобі посадити кісточку,— додав він.

— Не чіпай! — крикнув Малий.

Та було вже, пізно. Карлсон устиг витягти пеларгонію з горщика і, поки Малий спинив його, викинув її у вікно.

— Хіба так можна...— почав Малий, проте Карлсон не слухав його.

— Ціле велике дерево! Ти уявляєш! На день свого п'ятдесятиріччя ти зможеш пригостити кожного гостя персиком! Правда, цікаво?

— Авжеж, тільки мамі буде не так цікаво, як вона побачить, що ти висмикнув її пеларгонію,— відповів Малий.— А коли б квітка втрапила на голову якомусь дідові? Як ти гадаєш, що б він сказав?

— Сказав би: "Дякую, любий Карлсоне!" — запевнив Карлсон.— Дякую, любий, що ти висмикнув пеларгонію, а не кинув її з горщиком... що Чудній матері Малого найдужче сподобалося б!"

— Ні, не сподобалося б! — заперечив Малий.— Що ти верзеш?

Карлсон запхнув кісточку в горщик і заходився спритно втоптувати землю.

— Авжеж, сподобалося б, — наполягав він. — Аби тільки пеларгонія гарненько трималася в горщику, тоді твоя мама вдоволена. А що це небезпечно для дідусів унизу на вулиці, їй байдуже. Одним дідом більше, одним менше, то дурниця, сказала б вона, аби тільки ніхто не висмикував її пеларгонії.

Він утупився очима в Малого.

— Та якби я тепер викинув ще й горщик, то [506] в чому б ми посадили кісточку, га? Ти подумав про це?

Малий про це не подумав і не знав, що відповісти. З Карлсоном важко сперечатися, коли він у такому гуморі, як тепер. Та, на щастя, гумор у нього мінявся приблизно кожні чверть години. Ось і тепер він зненацька вдоволено засміявся й сказав:

— Ми ще маємо торбинку. А нею можна хтозна-як натішитись.

Такого Малий не сподівався.

— Як? — запитав він.— Що можна зробити з торбинки?

Очі Карлсонові засяяли.

— Найколосальніший у світі луск,— відповів він.— Гей-гей, який буде луск! Ось зараз побачиш.

Він схопив торбинку і метнувся до ванної кімнати. Малий зацікавлено побіг за ним. Йому кортіло довідатись, як робити найколосальніший у світі луск. [507] карлсон схилився над ванною і набирав із крана| води в торбинку.

— Що ти робиш? — сказав Малий.— У паперовій торбинці вода не триматиметься, сам знаєш.

— Чому це? — запитав Карлсон і тицьнув Малому під ніс торбинку, з якої капала вода.

Хвилинку він потримав її, щоб Малий побачив, як у паперовій торбинці може триматися вода, тоді помчав із нею назад до кімнати.

Малий кинувся слідом, сповнений недоброго передчуття. І справді... Карлсон вихилився у вікно, тільки видно було його кругленький зад і кругленькі короткі ноги.

— Гей-гей! — вигукнув він.— Глянь униз, бо зараз буде найколосальніший у світі луск!

— Не кидай! — злякано гукнув Малий, і собі вихиляючись з вікна.— Не кидай, Карлсоне!

Та було пізно. Торбинка вже летіла вниз. Малий побачив, як вона, мов бомба, впала перед самісінькими ногами якоїсь сердитої тітоньки, що простувала до молочної крамниці в сусідньому будинку. Видно було, що їй не дуже сподобався найколосальніший у світі луск.

— Вона верескнула, ніби то горщик з пеларгонією,— завважив Карлсон,— а то просто невинна водичка.

Малий хряснув вікном. Він боявся, що Карлсон ще щось викине вниз.

— По-моєму, так не слід робити,— суворо сказав він.

Та Карлсон засміявся, тоді покружляв навколо лампи під стелею, хихочучи та поглядаючи згори вниз на Малого.

— "По-моєму, так не слід робити",— перекривив він Малого.— А як, по-твоєму, слід? Шпурнути торбинку, повну тухлих яєць, га? Це теж чудна звичка твоєї матері? [508]

Він шугнув униз і спинився коло Малого.

— Ви найчудніші в світі, ти і твоя мама,— сказав він і поплескав Малого по щоці.— Але я все-таки люблю вас, хоч як дивно.

Малий аж почервонів з утіхи. В кожному разі дуже приємно, що Карлсон його любить і що насправді шанує маму, хоч не завжди це видно.

— Еге ж, мені самому дивно,— провадив Карлсон, і далі поплескуючи Малого по щоці.

Він плескав його все дужче, аж нарешті так ляснув, ніби дав поличника.

— О, який я милий! Наймиліший у світі! Тому я пропоную гратися в якусь милу гру. Ти згоден?

Звісно, Малий був згоден і відразу почав міркувати, в яку б то милу гру можна було погратися з Карлсоном.

— Наприклад,— вів своєї Карлсон,— ми можемо уявити собі, що стіл — це наш пліт і ми рятуємося на ньому від великої повені... А ось вона й надходить!

Він показав на калюжку, що повільно випливала з-під дверей.

Малому аж дух забило.

— Ти не закрутив крана у ванній? — злякано спитав він.

Карлсон схилив набік голову й лагідно глянув на Малого.

— Відгадай одне з трьох, чи закрутив я крана, чи ні?

Малий відчинив двері до передпокою: авжеж, не закрутив! Справді надійшла велика повінь. Ванну й передпокій геть залило водою. Якби хто захотів, то навіть міг би похлюпатися в ній.

Карлсон захотів похлюпатися. Він обома ногами стрибнув у воду, вигукуючи:

— Гей-гей! Бувають дні, коли випадають самі тільки приємні події! [509]

Та Малий, закрутивши кран і спорожнивши ванну, сів на стілець, розпачливо озирнувся на море води й застогнав:

— Ох, що тепер скаже мама?

Карлсон спинився як стій і обурено глянув на Малого.

— Ну, знаєш! Завжди твоя мама чимось невдоволе-на. Це ж невинна собі водичка.

Він знов підстрибнув так, що аж забризкав Малого.

— Навіть дуже приємна вода,— додав він.— Можна без клопоту вимити ноги. Чи твоя мама не любить мити ніг?

Карлсон знов підстрибнув і ще дужче забризкав Малого.

— Вона ніколи не миє ніг? Може, цілими днями тільки те й робить, що шпурляє вазони разом з горщиками?

Малий не відповідав. Він і так мав про що думати. Нарешті він отямився: ох, треба витерти воду скільки вдасться, поки вернеться мама.

— Карлсоне, мерщій берімося до роботи! — сказав Малий.

Він схопився з стільця, помчав до кухні і за мить виніс звідти дві ганчірки.

— Допоможи мені...— почав він.

Але Карлсона не було. Ні у ванній кімнаті, ні в передпокої, ні в кімнаті Малого. Зате Малий чув надворі гудіння моторчика. Він кинувся до вікна й ще встиг помітити, як у повітрі майнуло щось схоже на кругленький кошик.

— Летюче барильце, чи що? — промурмотів Малий. Ні, не барильце! Просто Карлсон полетів додому, до своєї зеленої хатки на даху.

Карлсон побачив Малого. Він рвучко знизився й пролетів повз вікно, аж за ним засвистіло. Малий жваво [510] замахав йому ганчіркою, і Карлсон на відповідь теж замахав своєю пухкою ручкою.

— Гей-гей! — вигукнув він.— Ось Карлсон на десять тисяч крон, гей-гей!

І він полетів геть. А Малий, тримаючи в кожній руці по ганчірці, вернувся до передпокою витирати воду.

Карлсон згадує, що він іменинник

Карлсонові пощастило, що він зник, перш ніж мама вернулася з бюро подорожей, бо вона справді розсердилась і за пеларгонію, і за розлиту воду, хоч Малому сяк-так уже вдалося її витерти.

Мама відразу здогадалася, хто тут доклав своїх рук, і розповіла про все татові, коли той прийшов на обід.

— Я знаю, що це негарно,— сказала мама,— бо я вже більш-менш звикла до Карлсона. Проте часом, здається, я й сама заплатила б десять тисяч крон, аби тільки його здихатися.

— Фе,— сказав Малий.

— Ну, та годі про це,— мовила мама.— Обідати треба в затишку.

Вона часто казала так: "Обідати треба в затишку". Малий теж був такої думки. А затишок панує тоді, як усі спокійно сидять біля столу, їдять і мирно між собою розмовляють. Малий більше говорив, аніж їв, принаймні коли на обід була варена тріска, юшка^уо-родини або рибні котлети. Але нині були телячі —датки? і ягоди, тільки тому, що почалися канікули і Боссе та Бетан збиралися їхати з дому: Боссе до табору мореплавної школи, а Бетан на ферму, де є коні. Треба ж було відбути прощальний бенкет. Мама часом любила влаштовувати невеличкі бенкети. [511]

— Але ти, Малий, не журися,— сказав тато.— Ми також поїдемо: мама, ти і я.

І він розповів новину. Мама ходила в бюро подорожей і замовила квитки саме на такий пароплав, як Малий бачив у газеті.

За тиждень пароплав вирушить у дорогу, і протягом чотирнадцяти днів вони відвідуватимуть різні порти й міста.

— Чудово, правда ж, Малий? — спитала мама. І тато спитав. І Боссе з Бетан спитали...

— От чудово, правда ж, Малий?

— Авжеж,— відповів Малий, відчуваючи, що подорож, мабуть, таки річ чудова.

Але щось його муляло, і він знав що: Карлсон! Як можна лишати Карлсона саме тепер, коли той справді його потребує? Малий уже думав про це, як витирав воду. Навіть якщо Карлсон не шпигун, а просто Карлсон, однаково можуть статися неприємні речі, коли почнуть ганятися за ним, щоб заробити десять тисяч крон. Хтозна, як вони поведуться з Карлсоном, може, замкнуть його до клітки в Скансені* або вигадають якийсь інших жах. У кожному разі, не дадуть Карлсонові жити в маленькій хатці на даху, це вже напевне.

[* Скансен — музей просто неба в Стокгольмі.]

Отож Малий вирішив лишитися вдома й пильнувати Карлсона. І він докладно пояснив це всім, сидячи коло столу й жуючи битка.

Боссе зареготав.

— Карлсон у клітці в Скансені... Ой! Уяви собі, Малий, що ти з своїм класом приходиш у Скансен, дивишся на звірів і читаєш таблички, наприклад: "Білий ведмідь", "Лось", "Вовк", "Бобер", "Карлсон"...

— Цить!— сказав Малий. Боссе пирхнув. [512]

— "Карлсон. Годувати цього звіра заборонено". Уяви собі такий напис. Ото Карлсон буде сердитий!

— Ти дурний,— сказав Малий.— Дурний як пень!

— Але ж ти добре знаєш, Малий, що без тебе ми не можемо поїхати, — сказала мама.

— Можете,— заперечив Малий.— Ми з Карлсоном будемо вдвох гос подарювати.

— Ха-ха-ха! — засміялася Бетан.— І затопите цілий будинок, еге ж? Та повикидаєте у вікно всі меблі.

— Ти дурна,— сказав Малий.

Цього разу затишку не вийшло. Хоч Малий був дуже чемний і лагідний хлопчик, та часом робився впертий. Ось і тепер він затявся, як камінь, і не здавався ні на які вмовляння.

— Послухай, синку...— почав тато.

Далі він не доказав, бо саме клацнуло вічко в дверях, що крізь нього вкидали пошту. Бетан метнулася від столу, навіть не попросивши дозволу: вона ж бо сподівалася листа від котрогось із своїх патлатих хлопців. Тому вона й поспішилася перша до сіней. І справді, на килимку перед дверима лежав лист, але не до Бетан і не від патлатого хлопця... Навпаки. Лист був до тата від дядька Юліуса, що взагалі не мав на голові жодної чубини.

— Обідати треба в затишку,— сказав Боссе.— Отже, хай тоді не приходять листи від дядька Юліуса.

Дядько Юліус був татів далекий родич і раз на рік приїздив у Стокгольм до свого лікаря та відвідати Свантесонів. [513]

Дядько Юліус не хотів мешкати в готелі, вважав, що це надто дорого. Хоч грошей він мав, як полови, а проте завжди трусився над ними.

У Свантесонів не дуже раділи, коли приїздив дядько Юліус. А найменше радів тато. Але мама щоразу казала:

— Ти в нього, властиво, єдиний родич, і мені його шкода. Треба бути ласкавим до сердешного дядька Юліуса.

Та по кількох днях гостини сердешного дядька Юліуса, коли він то ганив її дітей, то вередував їжею, то нарікав геть на все, в мами з'являлася між бровами зморшка, і вона ставала дивно тиха, так само, як і тато, відколи дядько Юліус переступав їхній поріг. Боссе і Бетан майже ніколи не сиділи дома, поки в них жив дядько Юліус.

— Тільки Малий трохи ласкавіший до нього,— часто казала мама.

Але навіть Малому ввірвався терпець. І останнього разу, коли дядько Юліус гостював у них, Малий намалював його в альбомі і підписав малюнок: "Він дурний".

Дядько Юліус випадково побачив альбом і сказав:

— Кінь у тебе вийшов не дуже гарний!

Авжеж, йому все було не дуже гарне. З дядька Юліуса гість був нелегкий, що правда, то правда, і коли він нарешті пакував свою валізку й вирушав назад у Вес-тергетланд, Малому здавалося, ніби весь дім раптом розквітає і лунає веселою мелодією. Всі робилися дотепні й жартівливі, ніби сталося щось справді приємне, і тільки тому, що сердешний дядько Юліус покидав їх.

І ось тепер, як виходило з листа, він мав знову приїхати й намірявся побути тижнів зо два. Це буде з усіх боків приємна гостина, писав він, а крім того, лікар порадив йому лікуватися й робити масаж, бо вранці в нього терпне тіло. [514]

— От тобі й мандрівка,— зітхнула мама.— Малий не хоче їхати з нами, та ще й дядько Юліус прибуває.

Тоді тато вдарив кулаком по столу і сказав, що особисто він таки не відмовиться від подорожі і візьме з собою маму, навіть якщо доведеться тягти її спершу силоміць. Малий хай чи їде з ними, чи лишається, як сам знає, його воля, а дядько Юліус може приїздити й зупинятися в них, ходити скільки завгодно до лікаря або сидіти в Вестергетланді, як йому заманеться, але особисто він твердо наміряється вирушити в подорож, хай би з'явилося й десять дядьків Юліусів!

— Ну гаразд,— Озвалася мама,— треба поміркувати про це.

А поміркувавши, мама заявила, що спитає панну Цап, яка допомагала вже їм, коли мама восени захворіла, чи не прийшла б вона й не доглянула... двох упертих парубків — Малого і дядька Юліуса.

— І третього впертого парубка, що зветься Карл-сон,— додав тато.— Бо він товктиметься тут цілими днями.

Боссе так зареготав, що мало не впав зі стільця.

— Хатній цап і дядько Юліус, та ще й Карлсон, що живе на даху,— ото буде приємне товариство!

— А Малого ти що, забув? — додала Бетан.

Вона обняла Малого, задумливо глянула йому у вічі й промовила:

— Аж не віриться, що є такі, як мій братик. Воліє лишитись дома з хатнім цапом, дядьком Юліусом і Карл-соном замість поїхати в таку пречудову подорож із мамою і татом.

Малий випручався.

— Коли товаришуєш з тим, хто найкращий від усіх, то мусиш його пильнувати,— похмуро буркнув він.

Не думайте, що він не розумів, яка йому буде морока! Страшенна морока,— адже Карлсон крутитиметься [515] перед очима в дядька Юліуса і панни Цап! Певне, що треба комусь лишитися вдома й запобігти неприємностям.

— І це повинен бути я, розумієш, Бімбо?— сказав Малий.

Це вже було тоді, як він ліг спати і Бімбо теж засопів у своєму кошику коло ліжка. Малий вистромив і пальця й почухав Бімбо під нашийником.

— Тепер краще спімо,— сказав він.— Якось уже впораємося.

Та несподівано загув мотор, і до кімнати влетів Карлсон.

— Гарна мені історія,— сказав він.— Про все треба самому пам'ятати! Далебі, нема нікого, хто б мені нагадав.

Малий сів на ліжку.

— Про що нагадав?

— Що нині мій день народження. Цілий довгий день були мої іменини, і я не згадав, бо ніхто не сказав бодай: "Вітаю тебе".

— Та стривай,— здивувався Малий,— як можуть бути твої іменини восьмого червня? Адже ти їх святкував відразу після великодня?

— Е, то було тоді,— відповів Карлсон.— Хіба конче дотримуватися того самого дня, коли є на вибір стільки інших? Восьме червня — теж чудовий день для іменин. Невже він тобі не подобається?

Малий засміявся.

— Про мене, справляй собі іменини, коли хочеш.

— Тоді,— мовив Карлсон і зворушливо схилив набік голову,— тоді я просив би дати мені подарунки.

Малий нерішуче вибрався з ліжка. Нелегко так відразу знайти подарунок, що задовольнив би Карлсона.

Але він спробує.

— Я подивлюся в своїх шухлядах,— сказав він. [516]

— Авжеж, подивися,— сказав Карлсон і налаштувався чекати.

Та ось він помітив горщика, де був посадив персик, мерщій кинувся до нього, запхнув пальця в землю й видлубав кісточку.

— Хочу подивитися, скільки вона виросла,— заявив Карлсон.— Ого, мені здається, що вона дуже виросла!

Потім він знову спритно запхнув кісточку назад і витер брудні пальці об піжаму Малого.

— За десять чи двадцять років у тебе буде рай! — сказав він.

— Чому це?

— Зможеш лягти собі відпочити після обіду в затінку персикового дерева. Правда, тобі пощастило? Бо ліжко напевне доведеться викинути. Не годиться тримати так багато меблів разом з персиковим деревом. Ну, знайшов подарунок?

Малий простяг йому свою іграшкову машину, та Карлсон похитав головою: ні, не те. Тоді Малий запропонував мальовані загадки, кубики, торбинку зі скляними кулями, але Карлсон щоразу хитав головою. Нарешті Малий здогадався, чого той хоче — пістолета! Він був схований у правій шухляді його столика в коробочці з-під сірників. То був маленький і дуже гарний пістолет. Тато колись привіз його Малому, як вернувся з-за кордону, і Крістер з Гуніллою довго заздрили йому, бо такого пістолета ні в кого не було. Він скидався на справжній пістолет, хоч був дуже маленький, і стріляв так гучно, як справжній.

— Ніяк не збагну,— сказав тоді тато,— як він може так гучно стріляти. Будь обережний,— застеріг він, даючи Малому пістолета,— не бігай з ним, де не треба, і не лякай пострілами людей.

З певних причин Малий не показав Карлсонові пістолета. Він і сам знав, що це не дуже чемно, та врешті [517] нічого цим і не домігся, бо якраз учора Карлсон однаково його знайшов, коли своїм звичаєм порпався в шухлядах Малого.

Карлсонові пістолет також дуже сподобався. Може, саме тому він і зробив собі нині день народження, по— | думав Малий і, зітхнувши, витяг коробочку з пістолетом.

— Вітаю тебе з днем народження! — сказав він. ' Карлсон охнув, кинувся до Малого й палко поцілував його в обидві щоки. Тоді відчинив коробочку й витяг пістолета, примовляючи:

— Найкращий з найкращих у світі — це ти, Малий.

Малому стало так тепло на серці, ніби від ста пістолетів, а він пожалкував був Карлсонові одного-однісінького.

— Розумієш,— повів далі Карлсон,— мені його справді треба. Вечорами.

— Навіщо? — занепокоєно спитав Малий.

— Коли я лежу й рахую овець,— відповів Карлсон. Карлсон мав звичку жалітися, що не може спати.

— Вночі я сплю як убитий,— бувало, казав він,— і до обіду також. А от після обіду тільки лежу й перевертаюся, та й вечорами іноді не можу заснути.

Тож Малий навчив його однієї штуки. Якщо хтось не може заснути, то нехай заплющить очі і уявить собі повно-повнісінько овець, що перескакують через тин. Треба всіх їх порахувати за чергою, і тоді так тебе зморить сон, що й незчуєшся, як заснеш.

— Бачиш, нині ввечері я не міг заснути,— сказав Карлсон.— От я лежав і рахував овець. І трапилась поганенька вперта овечка, що не захотіла стрибати. Не захотіла, хоч плач.

Малий засміявся.

— Чому не захотіла стрибати?

— Просто щоб мене роззлостити,— відповів Карлсон. [518]

— Стала перед тином, опинається і не скаче. А я подумав, що якби в мене був пістолет, то я б її навчив послуху. І згадав, що ти, Малий, маєш пістолета в шухляді, а тоді згадав, що нині мої іменини,— докінчив Карлсон і погладив пістолета.

Потім він захотів випробувати свій подарунок.

— Я мушу стрельнути, щоб мені стало весело, а то я не граюся.

Однак Малий твердо сказав:

— Нізащо в світі! Ти всіх у будинку побудиш. Карлсон здвигнув плечима.

— Ну то й що? Дурниці, не варто й згадувати. Вони собі знов поснуть! А як не мають власних овець, щоб рахувати, то хай позичать у мене.

А все ж Малий не дозволив пробувати пістолета, і Карлсонові сяйнула інша думка.

— Летімо до мене,— запропонував він.— Зрештою, треба ж улаштувати іменинний бенкет... У вас нема торта?

Малий признався, що торта нема, а як Карлсон не-вдоволено забурчав, він почав заспокоювати його — мовляв, це дурниці, не варто й згадувати.

— Торт не дурниця,— суворо сказав Карлсон.— Та спробуємо обійтися булочками. Піди-но принеси їх усі, які є!

Малий прошмигнув до кухні й повернувся з важким пакуночком булочок. Мама раз назавжди дозволила йому давати Карлсонові булочки, як треба. А тепер справді було треба.

Зате мама ніколи не дозволяла йому літати з Карлсоном на дах, одначе Малий геть забув про це і здивувався б, якби хтось йому нагадав. Малий так призвичаївся літати з Карлсоном, почувався так спокійно й безпечно, що йому навіть не лоскотало в животі, коли він, тримаючись за Карлсона, вилітав крізь вікно й піднімався до хатки на даху. [519]

Червневі вечори в Стокгольмі не схожі на жодні інші в цілому світі. Ніде небо не світиться таким дивним сяйвом, ніде смерк не буває такий чарівний, ясний, аж блакитний. І в тому блакитному смерку місто спочиває на своїй блідавій воді, ніби воно виринуло з давньої казки, а не існує насправді.

Такі вечори ніби навмисне створені, щоб улаштовувати бенкети з булочками на Карлсоновому ґаночку. Здебільшого Малий не помічав ані ясного неба, ні чарівного смерку, а Карлсон — той ними й зовсім не цікавився. Але тепер, коли вони сиділи разом і пили сік з булочками, то принаймні Малий відчув, що цей вечір не схожий на інші вечори. А Карлсон відчув, що мамині булочки не схожі на інші булочки. .

Маленька Карлсонова хатка теж не схожа на інші хати, вважав Малий. Ніде в світі не було такої затишної кімнатки, в такому гарному місці і з таким приємним краєвидом. І ніде не зібрано разом стільки непотребу й мотлоху. Карлсон, наче білка, понаносив повну хатку всякого добра. Малий не знав, звідки він усе те бере, бо мало не щодня з'являлося щось нове. Більшість речей Карлсон порозвішував на стінах, щоб мати їх під рукою, як знадобляться.

— Непотріб у мене праворуч, а мотлох — ліворуч,— пояснив він Малому.

Серед того непотребу й мотлоху висіло ще й два чудові малюнки, які Малий любив роздивлятися. їх намалював Карлсон. На одному зображено півня, і звався він "Портрет дуже самітного півника", а на другому — лисицю, і звався він "Портрет моїх кроликів". Хоч кроликів на малюнкові не видно було, і доводилось, як пояснював Карлсон, уявляти, що вони всередині в лисиці.

— Коли я матиму час, то намалюю ще й "Портрет упертої овечки, що не хоче стрибати",— пообіцяв Карлсон, набивши рот булочками. [520]

Та Малий майже не слухав його. Запахи й звуки ясного літнього вечора так запаморочили його, що аж голова йшла обертом. З вулиці здіймався дух розквітлих лип, і чутно було, як на пішоході вистукували підборами люди, що повиходили на прогулянку, і той стукіт здавався Малому таким літнім! З будинків навколо долинали голоси, бо вечір видався напрочуд тихий і все було чутно дуже виразно — хто розмовляв, хто співав, хто лаявся й кричав, хто сміявся чи плакав, усе вперемішу,— і жодне з них не знало, що на даху сидів хлопчик і слухав ті голоси, ніби якусь музику.

З вікна в одній мансарді почувся галас і рев.

— Послухай моїх злодіїв,— сказав Карлсон.

— Яких?.. Філле й Рулле? — запитав Малий.

— Еге, інших злодіїв, наскільки мені відомо, я не маю. Малий також знав Філле й Рулле. Вони були найгірші волоцюги у Васастаді і такі злодійкуваті, як сороки. [521]

Тому Карлсон і звав їх злодіями. Одного вечора торік вони закралися до квартири Свантесонів, але тоді Карлсон грався в привидів і так їх налякав, що вони, напевне, ще й досі того не забули. їм не вдалося вкрасти жодної срібної ложки.

Тепер, чуючи, як Філле й Рулле виють у мансарді, Карлсон підвівся, обтрусив крихти й сказав:

— Мені здається, що їм час від часу треба трохи наганяти страху. А то вони цупитимуть чужі речі.

І він прудко кинувся по даху до вікна в мансарді. Малий ще зроду не бачив, щоб такими коротенькими товстими ніжками хтось так швидко ходив. Хоч би кому важко було б устигнути за Карлсоном, а Малий ще й не звик лазити по дахах. Але він щодуху побіг за ним.

— Злодії — страшні шахраї,— казав Карлсон на ходу.— Коли я щось десь поцуплю, то відразу плачу [522]

п'ять ере, бо я найчесніший у світі. Та скоро мої п'ятаки скінчаться, і я ніяк не придумаю, де мені роздобути трохи нових.

Вікно у Філле й Рулле було відчинене, але заслонене завісками, а з кімнати долинав гучний регіт і крик.

— Зараз побачимо, чого їм так весело,-.— сказав Карлсон і трохи відслонив завіси, щоб можна було заглянути досередини.

Малий теж зазирнув і побачив Філле й Рулле в їхній неприбраній кімнаті. Вони лежали долілиць на підлозі, розгорнувши перед собою газету, і те, що вони читали, дуже їх тішило.

— Десять тисяч все одно, що в нашій кишені! — кричав Рулле.

— І він літає тут, у Васастаді! Щоб я так здоров був! — кричав Філле, аж булькаючи сміхом. [523]

— Бачиш, Філле,— казав Рулле,— я знаю такого, що думає негайно заробити десять тисяч, га-га-га!

— Ти диви, Рулле,— й собі кричав Філле,— я теж знаю такого, що думає негайно спіймати таємничого шпигуна, го-го-го!

Малий аж побілів з жаху, коли почув їхню мову, а Карлсон тільки зневажливо пирхнув.

— А я знаю такого, що думає негайно трохи пожартувати,— сказав він і бабахнув з пістолета. Понад дахами покотилася луна, а Карлсон гукнув: — Відчиняйте, поліція!

Рулле й Філле зірвалися з підлоги, ніби їм сипнули жару в штани.

— Струлле, рибай! — крикнув Філле.

Він хотів сказати "Рулле, стрибай", але з ляку не міг говорити як слід.

— Мерщій до фаши! — гукнув він.

Удвох вони кинулись до шафи, зачинили за собою дверці й принишкли. Тоді зсередини почувся наляканий голос Філле:

— Мене просили сказати, що Рілле і Фулле нема дома! Так, їх нема, кудись пішли!

Потім, коли Карлсон з Малим вернулися на ґаночок, Малий сів, схилив голову й посумнішав. Він уявив собі, як йому буде важко охороняти Карлсона, такого необережного, та ще й не від будь-кого, а. від Рулле й Філле. А тут ще панна Цап і дядько Юліус... ой, та він забув сказати про дядька!

— Слухай, Карлсоне...— почав Малий.

Та Карлсон не слухав. Він знов узявся бенкетувати і саме тепер пив сік з голубого кухлика, що колись належав Малому і що його Малий подарував Карлсонові на попередні іменини три місяці тому.

Він міцно тримав кухлика обома руками, достоту як малі діти, а все ж таки впустив його, так само, як упускають малі діти. [524]

— Ой! — злякався Малий, бо то був такий гарний голубий кухлик, що шкода б, якби він розбився.

Та кухлик не розбився. Як він котився повз Карлсонові ноги, той спритно спіймав його великими пальцями. Карлсон був без черевиків, і великі пальці витикалися з дірок у червоних смугастих шкарпетках, немов дві чорні ковбаски.

— Відгадай, у кого найкращі великі пальці? — сказав Карлсон.

Він замилувано дивився на свої чорні ковбаски і якусь хвилину розважався тим, що ховав їх, втягаючи в шкарпетки, а тоді знов випростував.

— Слухай, Карлсоне...— ще раз спробував Малий, та Карлсон перебив йому:

— От ти вмієш рахувати. Коли я весь вартий десять тисяч крон, то скільки п'ятиерових монет я міг би, по-твоєму, дістати за свої великі пальці?

Малий засміявся.

— Не знаю. А ти хочеш їх продати?

— Авжеж,— відповів Карлсон.— Тобі. Ти дістанеш їх дешево, оскільки вони вже не нові і...— трохи подумавши, він додав: — Не дуже чисті.

— Що ти верзеш! — сказав Малий.— Як же ти обійдешся без великих пальців?

— А хіба я сказав, що обійдуся? — спитав Карлсон.— Вони залишаться в мене, але взагалі будуть твої. Я їх просто позичу в тебе.

Він поклав ноги Малому на коліна, аби той переконався, що великі пальці вже однаково, що його власні.

— Уяви собі, що кожного разу, побачивши їх, ти міг би сказати: "Оті великі пальці належать мені". Хіба це не вигідно? — переконував він Малого.

Та Малий не хотів торгувати пальцями. Він пообіцяв і так віддати Карлсонові всі п'ятаки, які в нього є в скарбничці. [525]

А тоді нарешті сказав те, що давно вже поривався сказати:

— Слухай, Карлсоне, ти міг би вгадати, хто мене доглядатиме, коли мама з татом будуть у відпустці?

— Найкращий у світі доглядач,— відповів Карлсон.

— Ти маєш на думці себе? — запитав Малий, хоч і сам добре знав, що Карлсон мав на думці якраз себе.

Карлсон кивнув головою:

— Авжеж. А як ти знаєш ще кращого доглядача, то я дам тобі п'ять ере.

— Панна Цап,— сказав Малий.

Він боявся, що Карлсон розсердиться на маму: нащо вона закликала панну Цап, коли на їхньому даху живе найкращий у світі доглядач? Та, на диво, Карлсон утішився і навіть пожвавішав.

— Гей-гей! — тільки й вигукнув він.

— Що означає "гей-гей"? — занепокоєно спитав Малий.

— Коли я кажу "гей-гей", то воно й означає "гей-гей",— відповів Карлсон. Очі йому аж світилися.

— І дядько Юліус приїде,— сказав Малий.— Він хоче полікуватися, бо йому щоранку терпне тіло.

І Малий розповів, що дядько Юліус дуже важкий гість і що він мешкатиме в них весь час, поки мама з татом подорожуватимуть на білому пароплаві. Боссе і Бетан теж поїдуть кожне в свій бік.

— Не знаю, як воно все складеться,— стурбовано закінчив Малий.

— Гей! — вигукнув Карлсон.— їм випадуть такі два тижні, що вони їх довіку не забудуть!

— Кому, мамі з татом чи Боссе і Бетан? — запитав Малий.

— Хатньому цапові і дядькові Юліусові,— відповів Карлсон. [526]

Малий ще дужче стурбувався. Але Карлсон ласкаво поплескав його по щоці:

— Спокійно, тільки спокійно! Ми будемо чемно гратися з ними, бо ми найчемніші в світі... принаймні я.

І Карлсон стрельнув над самим вухом Малого, аж той підскочив з переляку.

— Та й не треба сердешному дядькові Юліусу йти до лікаря,— додав Карлсон.— Я його сам полікую.

— Як? — запитав Малий.— Ти ж не знаєш, як треба лікувати людину, коли в неї щоранку терпне тіло.

— Я не знаю? — здивувався Карлсон.— Ось побачиш, що я зроблю дядька Юліуса таким спритним і метким, як гончак... На це є три способи.

— Які саме? — недовірливо запитав Малий.

— Дратурувати, жартувати й виступати,— відповів Карлсон.— Іншого лікування йому не треба. [527]

Малий стурбовано оглянувся довкола, бо з вікон почали визирати люди, шукаючи, хто це стріляє. До того ж він побачив, що Карлсон знов лаштує пістолета.

— Не треба, Карлсоне,— спинив він його.— Не стріляй більше!

— Спокійно, тільки спокійно,— сказав Карлсон.— Бачиш,— по хвилі додав він,— я от що собі думаю. Як ти вважаєш, чи хатньому цапові не терпне, бува, тіло щоранку?

Не встиг Малий щось відповісти, як Карлсон у захваті звів пістолета й стрельнув, аж луна покотилася над дахами. Тепер із будинків

почулися злякані й сердиті голоси; хтось кричав щось про радіополіцію. Малий не міг знайти собі місця. А Карлсон сидів і спокійно дожовував булочку, вже останню.

— Чого вони ремствують? — сказав він.— Не знають, що в мене сьогодні день народження?

Він проковтнув останній шматок. Тоді заспівав пісеньку, приємну пісеньку, що так гарно звучала літнього вечора:

Хочу я стріляти, хочу я гуляти

Босе, бісе, басе, бісе, бом!

І щодня я хочу з кимось жартувати,

Босе, бісе, бом.

Хай буде гей, хай буде гоп, і бом, і па!

Мене всі люблять, бо я найкращий, бо я — це я.

Бо гой-гой-гой,

Бо ой-ой-ой!

І босе, бісе, басе, бісе, бом!

Карлсон — найкращий у класі

Того вечора, як мама з татом вирушали в морську подорож, надворі лив такий дощ, що краплі тарабанили по шибках, а в ринвах аж гуло. Хвилин за десять перед [528] їхнім від'їздом — не раніше — в двері

ввірвалася панна Цап, мокра, як утоплена кицька, і злюща, як старий пірат.

— Нарешті! — зраділа мама.— Нарешті!

Мама ждала й виглядала її цілий день і була дуже знервована, але панна Цап того не розуміла. Тільки неприязно буркнула:

— Я швидше не могла прийти. Через Фріду.

Мама хотіла багато про що поговорити з панною Цап. Але тепер не було часу, бо на вулиці вже чекало таксі.

— Найдужче пильнуйте хлопчика,— сказала мама, й на очах у неї виступили сльози.— Ох, аби тільки з ним нічого не сталося, поки нас не буде!

— Там, де я, нічого не станеться,— запевнила панна Цап.

Тато був теж такої думки — мовляв, він певен, що все буде гаразд. Потім вони з мамою обняли Малого, попрощалися й поспішили до ліфта... І Малий залишився сам із панною Цап.

Вона сиділа біля кухонного столу, велика, товста, злюща, і пригладжувала мокрі коси широкими, згрубілими долонями. Малий несміливо глянув на неї і ледь усміхнувся, щоб показати свою приязнь. Він пригадав, як боявся панни Цап, коли вона вперше прийшла до них: тоді вона дуже йому не сподобалась. Але тепер зовсім інше, тепер Малому було майже приємно, що вона тут сидить. І навіть якщо йому з нею та Карлсоном доведеться тяжко, він був усе-таки вдячний, що панна Цап прийшла до них. А то б мама нізащо не лишила Малого вдома і він не міг би пильнувати Карлсона. Це вже напевне. Малий хотів від самого початку бути ласкавий до панни Цап, тому запитав:

— Як там Фріда? [529]

Панна Цап не відповіла, тільки зневажливо пирхнула. Малий ні разу не бачив Фріди, тільки чув про неї. Від панни Цап. Вони вдвох з Фрідою мали спільну квартиру на Фрейгатан, але, мабуть, не дуже ладнали між собою. Як Малий зрозумів, панна Цап мала зуб на сестру, бо вважала, що та дере кирпу й пишається. Почалося з того, що Фріда виступила в одній телевізійній програмі про духів, чому панна Цап дуже позаздрила. Звичайно, потім вона сама виступила в іншій телевізійній програмі — показала всій шведській людності, як готувати смачний пудинг Гільдур Цап, але, певне, цього було замало, щоб принизити сестру. Мабуть, Фріда й далі дерла кирпу й пишалася, бо панна Цап тільки пирхнула, коли Малий запитав:

— Як там Фріда?

— Дякую, добре,— відповіла панна Цап, скінчивши пирхати.— Сидить, бідолаха, зі своїм нареченим.

Малий не знав гаразд, що йому на це сказати, але ж мовчати не випадало, він-бо так хотів бути чемним, отож запитав:

— Ви теж маєте нареченого?

Либонь, цього йому не слід було питати, бо панна Цап швидко підвелася й почала мити посуд, брязкаючи тарілками.

— Хвалити бога, не маю! — відповіла вона.— І не хочу мати. Не всі ж такі пришелепуваті, як Фріда.

Хвилинку вона сердито мила посуд, потім, мабуть, щось згадала й занепокоєно обернулася до Малого.

— Слухай, а де той огидний товстий хлопчисько, що торік з тобою грався? Думаю, він тепер не прийде.

Панна Цап так і не збагнула, що Карлсон — вродливий, розумний і до міри затовстий чоловік у розквіті сил. Вона гадала, що то звичайний собі шибеник, одноліток і шкільний товариш Малого. А над тим, що той [530] шибеник літає, вона не замислювалася, вважаючи, що такого моторчика можна купити в будь-якій крамниці іграшок. Аби тільки гроші. Обурювало її лиш те, що тепер дітям дарують такі дорогі іграшки. "Скоро дійде до того, що вони літатимуть на Місяць, ще до школи не ходячи",— казала вона. А тепер ще й назвала Карлсона "огидним, товстим хлопчиськом". Як на Малого, то це не дуже чемно.

— Карлсон не огидний...— почав він, але ту мить хтось подзвонив у двері.

— Ой, дядько Юліус уже приїхав! — сказав Малий і побіг відчиняти.

Однак то був не дядько Юліус, а Карлсон. Мокрий-мокрісінький Карлсон, що стояв у калюжі води й докірливо дивився на Малого.

— Як по-твоєму, доки можна літати по дощі й лаятися тільки тому, що ти не залишив відчиненого вікна? — запитав він.

— Але ж ти казав, що ляжеш спати,— виправдувався Малий, бо Карлсон справді так казав.— Я не знав, що ти прилетиш нині ввечері.

— Ти повинен був сподіватися,— сказав Карлсон.— Повинен був думати: а може, він усе-таки прилетить, мій любий Карлсон, о, як би то було гарно, так, може, він прилетить! Повинен був думати, що він захоче побачити хатнього цапа.

— А ти хочеш його побачити? — злякався Малий.

— Гей-гей! — вигукнув Карлсон, і очі йому засяяли.— Гей-гей, а ти як гадаєш?

Малий розумів, що довго не втримав би Карлсона віддалік від панни Цап, але не сподівався, що вони зітнуться першого ж таки вечора. Він знав, що мусить побалакати з Карлсоном, але той уже побіг до кухні, впевнено, як пес по сліду. Малий кинувся за ним і схопив його обома руками. [531]

— Слухай, Карлсоне,— благально почав він,— панна Цап думає, що ти мій шкільний товариш, то, може, хай би так і думала....

Карлсон раптом спинився, захихотів, як завжди, коли був чимось дуже вдоволений.

— Вона справді гадає, що я ходжу до школи? — втішився він.

Тоді знов кинувся до кухні.

Панна Цап почула тупіт. Вона сподівалася дядька Юліуса і була вражена, що літній чоловік так моторно бігає. Вона звела очі на двері, очікуючи того бігуна. Та коли двері відчинились і з'явився Карлсон, панна Цап стрепенулась, немов побачила гадюку. Гадюку, якої вона нізащо не хотіла впустити до кухні.

Та Карлсон того не розумів. Він підскочив до панни Цап і зацікавлено зазирнув у її невдоволене обличчя.

— І як ви думаєте, хто найкращий у класі? — запитав він.— Відгадайте, хто найкраще рахує, читає, пише і... все інше?

— Треба вітатися, як заходиш до хати,— сказала панна Цап.— І мене зовсім не цікавить, хто найкращий у класі. В кожному разі, не ти.

— Ні, уявіть собі, що я,— заперечив Карлсон. Тоді похопився й ніби над чимось задумався.— Принаймні я найкраще рахую,— понуро додав він по хвилі і здвигнув плечима: — Та це дурниці, не варто й згадувати.

Він почав жваво підстрибувати, кружляючи навколо панни Цап і наспівуючи своєї веселої пісеньки:

Хочу я стріляти, хочу я гуляти...

— Не треба, Карлсоне, не треба! — благав його Малий. Та все дарма.

Босе, бісе, басе...— співав далі Карлсон.

А як дійшов до слова "бом", враз почувся постріл, а тоді зойк. Стрельнув Карлсон, а зойкнула панна Цап. Спершу Малий думав, що панна Цап зомліла, бо вона опустилася на стілець і сиділа мовчки, з заплющеними очима. А Карлсон і далі співав своє: "Босе, бісе, басе, бом".

Та враз панна Цап розплющила очі й сердито сказала:

— Як тобі зараз не заціпить, шибенику, то я тебе так набосаю і набасаю, що довіку пам'ятатимеш!

Карлсон не відповів. Він тільки тицьнув коротеньким пальчиком на шпильку під бородою в панни Цап:

— Гарна шпилька. Де ви її поцупили?

__ Ну, Карлсоне! — злякано сказав Малий, побачивши, як розгнівалася панна Цап. [533]

— Це... це нечуване нахабство,— простогнала вона,, насилу вимовляючи слова. Тоді верескнула: — Забирайся геть! Геть, кажу!

Карлсон вражено подивився на неї:

— Чого ви кричите? Я ж лишень спитав. А по-моєму, як хто чемно питає, то й відповідати теж треба чемно.

— Геть! — не вгавала панна Цап.

— Про мене,— сказав Карлсон.— Тільки ще одне мушу спитати. Може, й у вас щоранку терпне тіло? І коли ми почнемо виступати з вами?

Панна Цап дико озирнулася по кухні, шукаючи чогось замашного, і Карлсон послужливо кинувся до шафи з хатнім начинням, дістав вибивачку й простягнув її панні Цап.

— Гей-гей! — вигукнув він, хвацько крокуючи по кухні.— Гей-гей, ось зараз знов почнеться.

Та панна Цап пошпурила геть вибивачку. Вона згадала, як першого разу гналася за Карлсоном з вибивачкою, і більше не хотіла такої гонитви.

Малий не вважав, що це гарний початок, але йому було цікаво, чи довго панна Цап, така розлючена, терпітиме Карлсона, що крокував по кухні і гейкав. Мабуть, недовго. Треба якомога швидше забрати Карлсона з кухні. І як Карлсон водинадцяте проходив повз Малого, той схопив його за комір і попросив:

— Карлсоне, ходімо краще до моєї кімнати! І Карлсон пішов за ним, але дуже неохоче.

— Це ж безглуздя: я тільки почав її розворушувати, і вже мене спинили! — обурювався він.— Ще трохи, і я певен, вона б засопіла так радісно й грайливо, як морський котик.

Він, як завжди, підійшов до горщика й витяг персикову кісточку — подивитися, чи вона виросла. Малий і собі хотів глянути. Стоячи поруч з Карлсоном, він поклав [534] йому руку на плече й помітив, що Карлсон геть мокрий.

Сердешний, мабуть, літав довго по дощі.

— Ти не змерз , що такий мокрий? — запитав його Малий.

Досі Карлсонові наче було байдуже, що він мокрий, але тепер він почав мерзнути.

— Певне, що змерз,— сказав він.— Та хіба це когось турбує? Хіба комусь прикро, що його найкращий приятель змок до нитки й тремтить з холоду? Хіба цей хтось квапиться скинути з нього одяг та повісити сушити, і загорнути його в гарний м'який халат, і зварити йому теплого шоколаду, і принести цілу купу булочок, і покласти його до ліжка, і заспівати йому гарної, сумної пісеньки, щоб його приятель спокійно заснув, га? — Він докірливо подивився на Малого.— Ні, не квапиться,— додав Карлсон, і голос йому затремтів, наче він збирався плакати.

Малий поспішив виконати все те, що, на Карлсонову думку, повинен був зробити для найкращого приятеля. Найважче було дістати в панни Цап теплого шоколаду й булочок; вона не мала часу, ні про що не хотіла й слухати, бо саме взялася пекти курча дядькові Юліусові, що от-от мав з'явитися.

— Сам любенько міг би зварити,— сказала вона. І Малий зварив шоколаду сам. А потім Карлсон, кругленький та рожевий, сидів на ліжку Малого в його ж білому купальному халаті і ласував шоколадом з булочками, а у ванній сохла Карлсонова сорочка, штани, спідня білизна, черевики й шкарпетки.

— Сумної пісеньки можна вже не співати,— сказав Карлсон.— Але ти зробиш мені послугу, як залишиш у себе на ніч.

— А ти хочеш? — спитав Малий.

Карлсон саме запхнув у рот цілу булочку, тож не [535] міг відповісти, тільки промовисто кивнув головою. Бімбо загарчав. Йому не сподобалося, що Карлсон улігся на ліжко Малого. Та Малий узяв Бімбо й шепнув йому на вухо:

— Я ляжу на канапі й перетягну туди твого кошика. Панна Цап чимось забряжчала в кухні, і Карлсон ображено сказав:

— Вона не вірить, що я найкращий у класі.

— Що тут дивного? — відповів Малий.

Він-бо знав, що Карлсон не вміє добре ні читати, ні писати, а найгірше рахує, хоч панні Цап він казав навпаки.

— Тобі треба вправлятися,— порадив Малий.— Хочеш, я навчу тебе додавання?

Карлсон пирхнув, аж шоколад бризнув по стіні.

— А може, я навчу тебе трохи скромності? Ти гадаєш, що я не вмію дода... ну, оте, що ти казав?

Зрештою, не було коли вчитися додавання, бо саме з сіней почувся гучний дзвінок. Малий знав, що це вже напевне дядько Юліус, і кинувся відчиняти. Він волів сам зустріти дядька Юліуса і думав, що Карлсон залишиться в ліжку. Та Карлсон думав інакше. Він спішив за Малим, аж халат плутався йому під ногами.

Малий відчинив двері. На порозі справді стояв дядько Юліус, тримаючи в руках валізки.

— Просимо, дядьку Юлі...— почав Малий.

Далі він не доказав, бо тієї миті гримнув гучний постріл, а наступної зомлілий дядько Юліус упав на підлогу.

— Ну, Карлсоне! — в розпачі крикнув Малий. О, як він жалкував, що дав Карлсонові пістолета! — Що тепер буде, навіщо ти стріляв?

— Салютував,— боронився Карлсон.— Бо завжди салютують, коли приїздять значні особи чи високі гості. [536]

Малий ладен був заплакати з горя, Бімбо шалено гавкав. Зачувши постріл, примчала панна Цап і почала вимахувати руками та охкати над сердешним дядьком Юліусом, що лежав на килимку перед дверима, наче перевернена підвода з дровами. Лише Карлсон не розгубився.

— Спокійно, тільки спокійно,— сказав він.

Тоді схопив великого кухля, що ним мама поливала вазони, і щедро линув води на дядька Юліуса. І це справді помогло — дядько Юліус розплющив очі й промурмотів:

— Коли той дощ пересядеться!

Потім він, побачивши стурбовані обличчя коло себе, зовсім прийшов до тями й запитав кволим голосом:

— Що... що сталося?

— Стався салют,— відповів Карлсон.— Хоч для декого й дарма старатися, як він отак умліває.

Тепер панна Цап почала впадати коло дядька Юліуса. Вона обтерла його й повела до спальні, де він мав мешкати. Чутно було, як вона пояснювала дядькові, що то винен плюгавий, товстий хлопчисько, один із шкільних товаришів Малого, і що його треба гнати геть, тільки-но він з'явиться.

— Чуєш? — запитав Малий Карлсона.— Обіцяй, що ніколи більше не даватимеш салютів.

— Будь ласка,— ображено мовив Карлсон.— Отак приходь і влаштовуй гостям свято! Хіба знайдеться хто, щоб поцілував тебе в обидві щоки й сказав, що ти найкращий у світі влаштовувач свят,— де там! Всі або лають тебе, або вмлівають!

Та Малий не чув, що Карлсон казав, Він дослухався, як дядько Юліус нарікав на все в спальні. І матрац надто твердий, і ліжко закоротке, і ковдри затонкі. О, тепер уже знати було, що приїхав дядько Юліус!

— Йому ніколи ніщо не подобається,— пояснив Малий [538] Карлсонові.— Думаю, що він задоволений тільки собою.

— Я швидко відучу його від цього, якщо ти мене гарненько попросиш,— сказав Карлсон.

Та Малий гарненько попросив Карлсона лишити все так, як є.

Карлсон ночує в Малого

За годину дядько Юліус сидів біля столу у вітальні і їв курча, а панна Цап, Малий, Карлсон і Бімбо стояли і дивилися. "Наче тобі король",—

думав Малий. Учителька в школі розповідала їм про давніх королів: вони тримали коло себе людей, щоб ті дивились, як вони їдять.

Дядько Юліус був товстий, на обличчі в нього малювалася пиха й самовдоволення. Але саме такі були й давні королі, згадав Малий.

— Забери пса,— сказав він.— Ти ж знаєш, Малий, що я не люблю собак.

— Бімбо нічого не робить,— заперечив Малий.— Він такий тихий і чемний.

Дядько Юліус прибрав глузливої міни, як завжди, коли хотів сказати щось неприємне.

— Авжеж, тепер так повелося. Діти не слухають, як їм щось загадуй. Авжеж, тепер усі мудрі... Не сказав би я, що це мені дуже подобається.

Карлсон, що досі не зводив очей з курчати, перевів погляд на дядька Юліуса. Хвилину він задумливо дивився на нього, тоді спитав:

— Дядьку Юліусе, вам ніхто не казав, що ви вродливий, розумний і до міри затовстий чоловік у розквіті сил?

Такого гарного комплімента дядько не сподівався. Видно було по ньому, що він справді зрадів, хоч не [539] хотів цього показати. Лише тихенько засміявся й мовив:

— Ні, мені такого ніхто не казав.

— Певне ж. Хіба таке безглуздя спало б комусь на думку.

— Ну, Карлсоне...— докірливо озвався Малий.

Він таки перебирає міру! Та Карлсон розсердився:

— Тільки й чуєш: "Ну, Карлсоне!" та "Ну, Карлсоне!" Чого ти мене весь час спиняєш? Я ж нічого не роблю!

Дядько Юліус суворо глянув на Карлсона, але потім вирішив зовсім не звертати на нього уваги. Він знов узявся до курчати, а панна Цап усе припрошувала його з'їсти ще шматочок.

— Смакує вам? — спитала вона.

Дядько Юліус уп'явся зубами в курячу лапку, аж вона захрустіла, і, за своїм звичаєм, глузливо сказав:

— Дякую! Хоч цьому курчаті напевне десь років чотири або п'ять. По зубах знати.

Панна Цап відразу спалахнула й наморщила чоло.

— Курча ж не має зубів,— гостро сказала вона. Дядько Юліус зробив ще глузливішу міну:

— Зате я маю.

— Хоч, як мені відомо, не вночі,— зауважив Карлсон.

Малий почервонів, мов буряк, бо то він розповів Карлсонові, що дядько Юліус кладе на ніч зуби коло себе в склянку з водою.

На щастя, панна Цап почала ревти. Як, дядько Юліус каже, ніби курча жилаве? Панну Цап як що й могло доконати, то тільки одне: догана її кухарському хистові. Тому вона гірко заплакала.

Дядько Юліус не сподівався, що вона візьме його слова так близько до серця. Він квапливо подякував за вечерю і, майже засоромлений, сів у крісло-гойдалку, де можна було сховати обличчя за газетою. [540]

Карлсон сердито подивився на нього.

— Фе, який дехто буває поганий,— сказав він, тоді підійшов до панни Цап і погладив її: — Цитьте, цитьте, золотко, жилаві курчата — це, далебі, дурниця, не варто й згадувати. Ви ж не винні, що ніколи не здатні приготувати доброї страви.

Та панна Цап верескнула й так штовхнула Карлсона, що він задки перелетів через усю кімнату і влучив просто на коліна дядькові Юліусові, який сидів у кріслі-гойдалці.

— Гей-гей! — весело вигукнув Карлсон.

Не встиг дядько Юліус струсити його додолу, як він зручно вмостився в нього на колінах, підігнув ноги під халат, ніби пещений хлопчик, і вдоволено замуркотів:

— Будемо гратися, що ви моя бабуся. Розкажіть

мені казку, але не страшну, а то я боятимусь. [541]

Дядько Юліус не збирався бути Карлсоновою бабусею, до того ж він побачив у газеті щось цікаве. Безцеремонно зіпхнувши Карлсона на підлогу, він звернувся до панни Цап:

— Що це тут пишуть у газеті? Ніби у Васастаді літають якісь шпигуни?

Малий аж похолов, як почув дядькові слова: ото халепа! І треба ж було, щоб дядько Юліус трапив саме на цю осоружну газету ще з минулого тижня! І чого він її не викинув!

Та, на щастя, дядько Юліус узяв на глузи те, що писалося в газеті.

— Вони гадають, що можуть морочити людей усякими дурницями,— сказав він.— Пишуть, що тільки на думку спаде, щоб люди розкуповували газету. Шпигун! Яке безглуздя! Панно Цап, ви не бачили ніякого шпигуна чи летучого барильця десь тут поблизу?

Малий затамував дух. Як панна Цап скаже, що Карлсон, цей плюгавий, товстий хлопчисько, має звичку часом літати, то всьому край, міркував він, бо дядько Юліус тоді принаймні почне приглядатися до нього.

Але панна Цап, мабуть, і на думку не покладала, що Карлсон та його моторчик — щось незвичайне, тому, й далі хлипаючи і давлячись слізьми, вона через силу вимовила:

— Ні, про шпигуна я не знаю. По-моєму, ті газети пишуть дурне.

Малий полегшено відітхнув. Якби тепер ще вмовити Карлсона, щоб він ніколи, ніколи не літав при дядькові Юліусові, то, може, все б якось уладналося.

Малий озирнувся на Карлсона, але не побачив його. Він занепокоївся й хотів негайно йти на пошуки, та дядько Юліус не пускав його від себе. Йому забаглося почути, як Малому ведеться в школі, перевірити, як він рахує в голові, хоч тепер були канікули, і взагалі... [542]

Та врешті Малий випручався від дядька й помчав до своєї кімнати подивитися, чи є там Карлсон.

— Карлсоне! — гукнув він з порога. — Карлсоне, де ти?

— У твоїх піжамних штанях,— відповів той,— якщо ці вузенькі шкірочки з ковбаси можна назвати піжамними штаньми!

Він сидів на краю ліжка й пробував натягти на себе штани, та хоч як мучився, а все дарма.

— Я дам тобі піжаму Боссе,— сказав Малий.

Він побіг до кімнати Боссе й приніс піжаму — саме на такого, як Карлсон, до міри затовстого. Штани й рукави, звісно, були задовгі, та Карлсон швидко дав собі раду, підрізавши їх. Малий помітив, що він робить, як було вже пізно, та й не дуже тим журився. Дурниці, не варто й згадувати. Піжама не затьмарить йому такої радості — що Карлсон у нього лишається на ніч.

Малий переніс на канапу постіль Боссе і присунув кошика Бімбо. Песик ліг і намагався спати, але час від часу розплющував одне око й недовірливо позирав на Карлсона.

Карлсон, щоб було зручніше, підбивав навколо себе постіль.

— Я хочу зробити собі тепле гніздечко,— сказав він. Карлсонові таки личила блакитна смугаста піжама

Боссе, і якби ще Малий добре попідтикав укривало, то йому справді було б затишно, як у гніздечку. Та Карлсон не хотів, щоб його підтакували.

— Не треба,— сказав він.— Скільки можна зробити приємного, як у когось ночуєш! Можна їсти бутерброди з ковбасою в ліжку, стелити постіль і воювати подушками. Почнімо з бутербродів.

— Але ж ти допіру з'їв цілу купу булочок,— здивувався Малий. [543]

— Якщо ми не робитимемо все те, що треба, то я не граюся,— відповів Карлсон.— Неси бутерброди!

І Малий прошмигнув до кухні й наготував бутербродів. Ніхто йому не заважав. Панна Цап розмовляла у вітальні з дядьком Юліусом. Вона вже вибачила йому те, що він сказав про курча.

За хвилину Малий вернувся з кухні. Він сидів на краєчку ліжка, дивився, як Карлсон їсть бутерброди, й радів — дуже ж бо приємно мати в гостях найкращого приятеля. І Карлсон цього разу теж був задоволений.

— Бутерброди добрі, і ти добрий, і хатній цап також добрий,— сказав він.— Хоч і не вірить, що я найкращий у класі,— додав він і спохмурнів. Видно, це й досі його журило.

— Ет, не переймайся цим,— сказав Малий.— Он дядько Юліус хоче, щоб я був перший у класі, а я не перший.

— Не перший, дякувати богу,— погодився Карлсон.— Але я навчу тебе трохи дода... ну, отого, що ти казав.

— Додавання,— мовив Малий.— Ти навчиш мене?

— Авжеж, бо я найкращий у світі додавальник.

Малий засміявся.

— Зараз ми перевіримо,— сказав він.— Хочеш? Карлсон кивнув:

— Ну, шквар! І Малий почав:

— Якщо ти, наприклад, одержиш троє яблук від мами...

— Дякую, неси їх сюди,— сказав Карлсон.

— Не перепиняй мене,— сказав Малий.— Якщо ти одержиш троє яблук від мами, і двоє від тата, і двоє від Боссе, і троє від Бетан, і одне від мене...

Малий не докінчив, бо Карлсон підняв пальця й дорікнув: [544]

— Я так і знав! Так і знав, що ти з усіх вас найску-піший, а це вже багато про що каже.

— Цить, зараз не про це йдеться,— сказав Малий. Та Карлсон уперто правив своє:

— Гарно було б, якби ти дав мені повний пакунвчок яблук, і ще дві груші, і хоч би стільки ж жовтих смачних слив!

— Не кричи, Карлсоне! — сказав Малий.— Це ж просто додавання... Отже, ти одержав одне яблуко від мами...

— Стривай! — люто вигукнув Карлсон.— Так не вийде. А де ті решта Двоє, що я допіру одержав від неї?

Малий зітхнув.

— Любий Карлсоне, таж однаково, скільки яблук. Вони потрібні лише на те, щоб ти зрозумів, про що йдеться.

Карлсон пирхнув.

— Я добре розумію, про що йдеться. Йдеться про те, що твоя мама бере та їсть мої яблука, тільки-но я кудись відвернуся.

— Не кричи, Карлсоне,— знов сказав Малий.— Якщо ти одержиш троє яблук від мами...

Карлсон задоволено кивнув.

— От бачиш! Помагає, як скажеш навпростець! Я це добре знаю. А тепер кажи до ладу. Я маю одержати троє яблук від твоєї мами, і двоє від твого тата, і двоє від Боссе, і троє від Бетан, і одне від тебе, бо ти найскупіший.

— Авжеж, то скільки ти маєш яблук? — запитав Малий.

— А як ти гадаєш? — замість відповіді спитав Карлсон.

— Нащо мені гадати, я знаю,— мовив Малий.

— То скажи.

— Ні, це ти повинен сказати, розумієш? [545]

— Еге ж, тобі лиш так здається. Скажи скільки, а я закладаюся, що ти помилишся.

— Уяви собі, що не помилюся,— сказав Малий.— Ти маєш одинадцятеро яблук.

— Аякже, попав пальцем у небо,— зрадів Карлсон.— Я позавчора ввечері назбивав собі двадцять шестеро в одному садку на Лідінге, з них у мене лишилося ще троє цілих і одне тільки ледь надкушене. Що ти тепер скажеш?

Малий трохи помовчав, не знаючи, що сказати. Врешті надумався.

— Ха-ха-ха, ти все вигадав! — засміявся він.— Бо в червні ще нема на деревах яблук.

— Еге ж,— сказав Карлсон.— А де ви їх набрали — ти й інші злодії з цієї хати?

Малий не хотів більше вчити Карлсона рахувати.

— Принаймні ти тепер знаєш, що таке додавання,— сказав він.

— А хіба я не знав? Це те саме, що збивати яблука,— сказав Карлсон. — Та й нічого мене вчити, бо я вже вмію додавати. Я найкращий у світі додавальник яблук і як тільки матиму час, то візьму тебе з собою на Лідінге й покажу, як воно робиться.

Карлсон запхнув до рота останній шматок бутерброда, тоді почав війну подушками. Але гарної війни не вийшло, тому що Бімбо голосно загавкав, як Карлсон шпурнув подушкою Малому в голову.

— Гав! — озвався Бімбо і вчепився зубами в подушку.

Вони змагалися за подушку, аж поки роздерли її. Тоді Карлсон підкинув подушку до стелі, пух порозлітався й почав опадати вниз так гарно, що Малий лежав на канапі й тільки сміявся.

— Наче сніг іде,— сказав Карлсон.— І все густіший та густіший,— додав він, знов підкидаючи подушку. [546]

Та Малий сказав, що треба кінчати війну подушками, бо пора спати. Година була пізня, і вони почули, як у передпокої дядько Юліус побажав панні Цап на добраніч.

— Піду й ляжу в те коротке ліжко,— зітхнув він. Раптом Карлсон чомусь дуже зрадів.

— Гей-гей! — вигукнув він.— Я сиджу собі, і мені спала на думку одна весела штука.

— Яка весела штука? — поцікавився Малий.

— Весела штука, що її можна зробити, якщо в когось ночуєш,— відповів Карлсон.

— Себто постелити ліжко? Але ж уже пізно, як ти його тепер стел йтимеш?

— Так, уже пізно,— погодився Карлсон.

— Отож-бо,— вдоволено сказав Малий.

— То я не буду стелити,— мовив Карлсон.

— Чудово,— втішився Малий.

— Бо я вже постелив,— додав Карлсон. Малий вражено сів на канапі.

— Кому?.. Чи не дядькові Юліусові? Карлсон засміявся.

— От шибеник! Як ти вгадав?

Малий іще не пересміявся після війни подушками і знову захихотів, хоч знав, що так не можна.

— Ох, як дядько Юліус розсердиться! — сказав він.

— Еге ж, саме це я й хочу перевірити,— мовив Карлсон.— Я зараз облечу навколо будинку й загляну у вікно до спальні.

Малий перестав хихотіти.

— Нізащо в світі! Уяви, як дядько Юліус тебе побачить! Він подумає, що то шпигун, а ти сам знаєш, що тоді може бути.

Та Карлсон стояв на своєму. Якщо вже комусь постелив ліжко, то треба й подивитися, як йому те стеління сподобалося, бо інакше нема ніякого глузду стелити. [547]

— Зрештою, я можу сховатися під парасольку. Карлсон приніс із сіней мамину червону парасольку,

бо надворі й далі лило як із відра.

— Та й піжами Боссе я не хочу намочити,— сказав він.

Карлсон був уже на вікні, з відчиненою парасолькою, готовий летіти. Малий дуже боявся і благав Карлсона:

— Прошу тебе, будь обережний. Гляди, щоб дядько Юліус тебе не побачив, бо тоді ми пропали.

— Спокійно, тільки спокійно,— сказав Карлсон і вилетів на дощ.

Малий залишився в кімнаті не спокійний, а навпаки, такий знервований, що аж кусав собі пальці.

Хвилини спливали, дощ надворі тарабанив, а Малий чекав. Раптом дядько Юліус розпачливо закричав пробі. І відразу по тому Карлсон

залетів до кімнати. Вдоволено сміючись, він вимкнув мотор і поставив на килимок парасольку, щоб стікала вода.

— Він тебе побачив? — злякано спитав Малий.— Він уже був ліг спати?

— Він, мабуть, хотів лягти й навіть пробував,— відповів Карлсон.

Дядько Юліус голосно закричав.

— Я мушу глянути, що з ним скоїлося,— сказав Малий і кинувся до спальні.

Дядько Юліус сидів, загорнутий у простирадло, білий як стіна, витріщивши з ляку очі, а перед ним на підлозі безладною купою лежали подушки й укривала.

— Я не тебе кликав,— сказав він, побачивши Малого.— Приведи сюди панну Цап!

Та панна Цап сама почула крик і вже тупотіла з кухні. Тоді спинилася на порозі спальні й немов закам'яніла. [548]

— О господи! — вигукнула нарешті вона.— Ви перестеляєте собі ліжко?

— Та ні,— відповів дядько Юліус.— Хоч мені й не подобається нова мода стелити ліжко, яку тут заведено... Але тепер мені не до цього.

Він замовк і тільки тихенько застогнав. Панна Цап підбігла до дядька Юліуса й приклала руку йому до чола:

— Що, може, ви захворіли?

— Еге ж, я захворів,— насилу вимовив дядько Юліус.— Напевне захворів. Ану, гайда звідси! — гримнув він на Малого.

І Малий зник. Але він причаївся за дверима, бо дуже хотів почути, що буде далі.

— Я не божевільний і не п'яний,— повів дядько Юліус.— Ані газети, ані щось інше не можуть мені навіяти ніяких дурниць... Отже, я напевне захворів.

— На що захворіли? — спитала панна Цап.

— Я марив... марив, як у гарячці,— сказав дядько Юліус. Тоді стишив голос так, що Малий ледве чув шепіт: — Я не хочу, щоб ви комусь розповідали про це. Але я на власні очі побачив Йона Блунда*.

[* Йон Блунд — казковий образ; добрий карлик, що приносить людям сон.]

Карлсон "дратурує" булочками й оладками

Коли Малий прокинувся другого ранку, Карлсона не було. Піжама Боссе лежала купкою на підлозі, вікно стояло відчинене, тож Малий зрозумів, що Карлсон полетів собі додому. Без нього в кімнаті здавалося порожньо, але, з іншого боку, так було краще. Панна Цап не матиме за що лаятись. їй навіть не треба знати,[549] що Карлсон ночував у Малого. Та все ж дивно, що без Карлсона життя стає тихе, смутне, ніби сіре. Хоч із Карлсоном була добра морока, та Малий нудьгував, коли той не з'являвся. Тому він відчув, що мусить послати Карлсонові коротеньке вітання. Отже, він підійшов до вікна й тричі смикнув за мотузку від дзвоника, хитро сховану за фіранкою. Той дзвоник провів Карлсон, щоб Малий міг йому сигналити. Як смикнути за мотузку, в Карлсона на даху озивається дзвоник. Карлсон сам визначив, як коли дзвонити.

— Коли ти смикнеш один раз — це означатиме "Приходь",— сказав він.— Як двічі, то "Будь ласка, не приходь", а як тричі, то "Уяви собі, що на світі нема такого вродливого, розумного, і до міри товстого, і відважного, і в усьому найкращого, як ти, Карлсоне".

Саме так і намірявся Малий зараз подзвонити. Тому він смикнув тричі за мотузку від дзвоника й почув, як на даху заторохтіло. Відповідь не забарилася. Нагорі бабахнув постріл, і здалеку невиразно долинула Карл-сонова пісня: "Босе, бісе, басе, бісе, бом".

— Тихо, Карлсоне, тихо! — прошепотів Малий.

От дурний Карлсон, вештається по даху, стріляє і галасує! Таж Філле й Рулле або хтось інший можуть його почути, і побачити, і спіймати, і продати газеті за десять тисяч крон.

— Але якщо так, то нехай сам себе пильнує,— звернувся Малий до Бімбо, що лежав у кошику з таким виразом, наче все розумів.

Малий одягнув сорочку й штанці, тоді трохи погрався з Бімбо, чекаючи, поки всі повстають.

Дядько Юліус, напевне, ще не прокинувся, принаймні з його кімнати нічого не було чутно, зате з кухні поволі розходився міцний дух свіжої кави, і Малий подався глянути, що там робиться. [550]

Панна Цап, велика й огрядна, сиділа коло столу, смакувала першою чашечкою кави і — диво дивне! — не боронила Малому теж підсісти до неї. Каші на кухні не видно було, навпаки, панна Цап встала дуже рано й напекла булочок. Дві таці з свіжими пахучими булочками стояли на посудному столику, і ще ціла купа їх лежала в хлібниці на столі. Малий узяв собі булочку та склянку молока, і вони з панною Цап стали мовчки снідати. Нарешті панна Цап озвалася:

— Цікаво, що поробляє Фріда.

Малий вражено звів очі над склянкою. Невже панна Цап так само тужить за Фрідою, як він за Карлсоном, коли його немає?

— Ви скучили за Фрідою? — чемно спитав він. Панна Цап похмуро засміялася:

— Еге, ти не знаєш Фріди.

Власне, Малого Фріда не цікавила. Та панні Цап кортіло поговорити про неї, тому він запитав:

— А хто Фрідин наречений?

— Якийсь шалапут,— з серцем сказала панна Цап.— Авжеж, шалапут, я певна, що він чигає на її гроші.

На саму цю думку вона аж зубами заскреготіла. І тепер слова з неї посипалися, як з мішка. Сердешна, думав Малий, не має з ким побалакати, якщо навіть з ним рада поговорити за Фріду.

А вона справді рада була поговорити. Отож Малий сидів і слухав про Фріду та її Філіпа: як вона з глузду з'їхала, відколи Філіп набалакав їй, що в неї прегарні очі й делікатний чарівний носик, такий, що на нього за всякої години можна здатися.

— Чарівний носик,— захихотіла панна Цап.— Авжеж, якщо можна уявити собі делікатну середньої величини картоплину посеред обличчя.

— А Філіп гарний? — запитав Малий, аби показати, що йому теж цікаво. [551]

— Не знаю, дякувати богу,— відповіла панна Цап.— Думаєш, Фріда показує мені його?

Що Філіп робить, панна Цап також не знала. Але Фріда казала їй, що він має помічника Рудольфа.

— І він якраз підійшов би мені, каже Фріда, тільки мовляв, не захоче мене взяти, бо я не маю ні прегарних очей, ні делікатного носика,— закінчила панна Цап і знов захихотіла.

Раптом вона підвелася й вийшла по щось до сіней. І тільки-но вона зникла з кухні, у вікно залетів Карлсон. Малий справді розсердився.

— Ну, Карлсоне, я ж просив тебе, щоб ти не літав на очах у панни Цап чи дядька Юліуса...

— Тому я й не літаю на очах у панни Цап чи дядька Юліуса,— відповів Карлсон.— І я таки їм зовсім не покажуся на очі,— додав він, залізаючи під стіл.

Коли панна Цап принесла з сіней вовняну кофту, він уже сидів собі добре схований за скатертиною, що звисала донизу.

Панна Цап долила собі кави, взяла ще одну булочку і знову вернулася до Фріди:

— Отож... таким делікатним носом, як картоплина, я не можу похвалитися...

Тієї миті почувся голос, дивний, як у черевомовця, і той голос сказав:

— Ні, у вас він швидше схожий на огірок.

Панна Цап скинулась, аж розхлюпала каву, і підозріливо глянула на Малого.

— Це ти пащекуєш?

Малий почервонів, не знаючи, що відповісти.

— Ні-ні,— пробелькотів він.— Це, певне, радіо рекламує городину — помідори, огірки тощо.

Малий хитро викрутився, бо з їхньої кухні справді часом було чути сусідське радіо: панна Цап сама це помітила й недавно жалілася, що воно їй заважає. [552]

Панна Цап трохи побурчала, та скоро думки її звернули на інше, бо до кухні зайшов дядько Юліус і теж захотів кави. Він кілька разів обійшов круг столу, шкутильгаючи й стогнучи за кожним кроком.

— Така ніч! — приказував він.— Ой лишенько тяженьке, яка ніч! Мені досі терпло тіло, а тут ще переспати на такому ліжку й так постеленому, ох!

Дядько Юліус важко сів до столу і втупив перед себе очі, ніби думав про щось особливе. "Він якийсь не схожий на себе",— міркував Малий.

— А все ж я радий і вдячний за таку ніч,— нарешті сказав дядько Юліус.— Вона зробила з мене іншу людину.

— Ну й добре, бо ту давню справді треба було замінити.

То Знов озвався дивний голос, і знов панна Цап скинулась і підозріло глянула на Малого.

— Т-то Ліндбергове радіо... п-певне, передають програму про старі автомобілі,— затинаючись пояснив Малий.

Дядько Юліус нічого не завважив. Він сидів такий заглиблений у свої думки, що нічого ані чув, ані бачив. Панна Цап подала йому каву, і він машинально простяг руку по булочку. Та не встиг узяти її, як з-під скатертини висунулась інша рука, мала й пухкенька, і перехопила булочку. А дядько Юліус нічого не помітив. Він думав собі щось своє і аж тоді, як умочив пальці в гарячу каву, отямився й збагнув, що нема булочки, яку він хотів умочити. Він хукнув на пальці, трішки посердився, але скоро знову поринув у свої думки.

— Між небом і землею є набагато більше всякого дива, ніж ми собі уявляємо. Я збагнув це нинішньої ночі,— поважно сказав він.

А тим часом простяг руку по другу булочку. Але й цього разу з'явилася пухкенька ручка й перехопила булочку. Та дядько Юліус не помітив того, він усе думав та думав, і аж як устромив пальці до рота і вкусився, він прийшов [553] до тями і збагнув, що не має в руці булочки, яку намірявся вкусити. Він знов трохи посердився, та, очевидно, це вже був новий дядько Юліус — лагідніший за колишнього, бо скоро заспокоївся. Він не пробував більше брати булочок, а просто в глибокій задумі випив каву без нічого.

Та хоч там як, а булочки були з'їдені. Одна по одній вони зникали з хлібниці, і тільки Малий бачив, куди вони діваються. Він тихенько захихотів і нишком засунув під стіл склянку молока, щоб Карлсон не вдавився сухими булочками.

Оце й було те, що Карлсон звав "дратурувати булочками"! Панна Цап ще торік спізнала на собі, що це таке. "Можна пречудово подратурувати когось тільки тим, що з'їси його булочки",— казав тоді Карлсон. Звісно, він знав, що треба казати "подратувати", але "подратурувати", на його думку, було набагато страшніше.

І ось тепер Карлсон знову почав страшно "дратурувати" булочками, але панна Цап цього не розуміла. А дядько Юліус тим паче. Він не помітив ніякого "дратурування" булочками, хоч яке воно було страшне, а все думав і думав. Та враз він схопив панну Цап за руку й стиснув, ніби просив у неї допомоги.

— Я мушу з кимось про це поговорити,— сказав він.— Тепер я знаю, що то було не марення з гарячки, я справді бачив Йона Блунда.

Панна Цап витріщилася на нього.

— Хіба таке може бути?

— Авжеж,— сказав дядько Юліус.— Тому я став іншою людиною в новому світі. Розумієте, цієї ночі мені навстіж відслонився казковий світ. Бо якщо справді є Йон Блунд, то чому б не могло бути також відьом, тролів, духів, ельфів, гномів і всіх інших дивовижних істот, що про них пишуть у казках?

— А може, й летючі шпигуни є, га? — спробувала [554] панна Цап докинути й своє слово, але дядькові це не сподобалося.

— Дурниці! — заперечив він.— Хто хоче, то хай собі вірить на здоров'я у ту нісенітницю, що пишуть у газетах, але не я.

Він нахилився до панни Цап і заглянув їй глибоко у вічі.

— Не забувайте однієї речі. Наші предки вірили в тролів, гномів, відьом і в усе інше. Як можна твердити, що тих дивовижних істот немає? Невже ми краще розуміємо все за своїх предків? Таку дурницю можуть твердити тільки тупоголові люди.

Панна Цап не хотіла виявитись тупоголовою, тому поспішила запевнити, що відьом справді є куди більше, ніж люди собі уявляють, та

й тролі, мабуть, є і, звісно, інших дивовижних істот теж можна знайти чимало, якщо добре пошукати і як слід порахувати їх.

Але дядько Юліус мусив кінчати свої роздуми, бо лікар призначив йому годину і пора було вже йти. Малий чемно провів його до сіней, і панна Цап також. Малий подав дядькові Юліусові капелюха, а панна Цап допомогла вдягти плаща.

Бідолашний дядько Юліус справді якийсь сам не свій, тож навіть добре, що він іде до лікаря, подумав Малий і несміливо погладив його по руці. Панна Цап була, мабуть, також неабияк стурбована, бо занепокоєно спитала:

— Як же ви себе почуваєте, пане Янсоне?

— А звідки я знаю, коли я ще не був у лікаря? — глузливо відповів дядько Юліус.

Авжеж, дещо таки лишилося від колишнього дядька Юліуса, подумав Малий, дарма що йому тепер відслонився навстіж казковий світ.

Коли дядько Юліус пішов, Малий і панна Цап вернулися до кухні. [555]

— Тепер я хочу ще випити кави з булочками та хоч трохи посидіти спокійно,— заявила панна Цап.

Проте за хвилю вона закричала не своїм голосом: на тацях не було жодної булочки. Лежала тільки паперова торбинка, а на ній неоковирними кривими літерами було написано:

Прочитавши напис, панна Цап суворо насупила брови.

— Ніхто мене не переконає, що це Йон Блунд украв булочки, якщо він справді є. Надто він шляхетний і чемний, щоб таке встругнути. Я знаю, хто це зробив.

— А хто? — запитав Малий.

— Звісно, той осоружний товстий хлопчисько, Карл-сон чи як там він зветься. Дивись, двері на чорний хід відчинені. Він стояв за ними й підслухував, а тоді заліз сюди, як ми були в сінях.

Вона сердито похитала головою.

— Йон Плунт! Гарно, нічого не скажеш. Скидає вину на інших, а сам навіть не вміє написати двох слів без помилок!

Малий не хотів підтримувати розмови про Карлсона і тільки промимрив: [556]

— А все ж я думаю, що це Йон Блунд. Ходімо, Бімбо!

Малий щоранку гуляв з Бімбо в парку, і для Бімбо то була найкраща подія за цілий день. Адже там є стільки собак, з якими можна обнюхатись і поговорити.

Малий тоді звичайно грався з Крістером і Гуніллою, але нині їх не було. "Певне, поїхали в село",— подумав Малий, та, власне, йому байдуже, поки з ним буде Карл-сон... і, звісно, Бімбо.

Надбіг якийсь великий пес і захотів позмагатися з Бімбо. Той і собі наструнчився: мовляв, зараз він покаже цьому дурневі, що він про нього думає. Та Малий не дозволив.

— І не пробуй,— сказав він.— Ти надто малий, щоб змагатися з таким великим псом.

Він узяв Бімбо на руки й озирнувся, шукаючи вільної лавки, де можна посидіти, поки Бімбо заспокоїться. Але скрізь було повно людей, що засмагали на теплому сонці, і аж у далекому кутку парку Малий натрапив на вільне місце, де зміг сісти. Хоч і на тій лавці сиділо двоє чоловіків, кожен з пляшкою пива в руці. Двоє, що їх Малий зразу впізнав. Бо то були Філле й Рулле власною особою.

Спершу Малий злякався й хотів утекти. Але водночас щось тягло його до цієї лавки. Йому страх кортіло дізнатися, чи Філле й Рулле й далі чигають на Карлсона. А тут, мабуть, якраз буде така нагода. Та й чого йому, властиво, боятись? Адже Філле й Рулле ніколи його не бачили і не можуть упізнати. Як усе добре складається, краще й не треба! Він може сидіти собі тут скільки завгодно. Саме так роблять у пригодницьких повістях ті, хто хоче щось винюхати: просто тихенько сидять і слухають досхочу.

Отож Малий примостився на лавці й нашорошив вуха, але весь час щось приговорював стиха до Бімбо, аби Філле й Рулле не помітили, що він підслухує. [557]

Спочатку наче не показувало, що Малий страшенно багато дізнається. Філле й Рулле тільки пили пиво й мовчали. Довго мовчали. Аж ось Філле голосно, всмак гикнув, а тоді сказав:

— Так, ми справді можем його спіймати, бо знаємо, де він живе. Я стільки разів бачив, як він туди залітав.

Малому аж дух забило з ляку й розпачу. Тепер Карл-сон пропав навіки! Філле й Рулле знайшли його хатку на даху, авжеж, тепер усьому кінець!

Малий кусав себе за пальці, силкуючись не заплакати, і саме як він найдужче силкувався, Рулле сказав:

— Еге ж, і я не раз бачив, як він залітав... До того самого помешкання, куди ми влітку навідувались. Четвертий поверх, на дверях стоїть прізвище "Свантесон".

Малому з подиву аж очі покруглішали: може, йому вчулося? Невже Філле й Рулле справді думають, що Карлсон мешкає у Свантесонів? Ото добре! Це ж бо означає, що Карлсон усе-таки може більш-менш безпечно сховатися вдома, у своїй хатці. Яке щастя, що Філле й Рулле не знайшли її! Та, зрештою, це й не дивина. Ні Філле, ні Рулле, ні будь-хто інший, крім сажотруса, не заглядають на дах.

Та хоч Філле й Рулле і не знали нічого про хатку, Малий однаково потерпав. Бідний буде Карлсон, якщо вони справді почнуть ганятися за ним — він-бо, дурненький, не розуміє, що треба ховатися!

Філле й Рулле знов замовкли. Та ось Рулле сказав так тихо, що Малий насилу вчув:

— Мабуть, цієї ночі.

Аж тепер Філле наче зауважив, що на лавці хтось сидить. Він лупнув очима на Малого і голосно кашлянув.

— Атож, мабуть, цієї ночі треба вийти й назбирати дощових черв'яків,— сказав він.

Та Малого не так легко було обдурити. Він збагнув, що Філле й Рулле хочуть зробити цієї ночі. Наміряються [558] спіймати Карлсона в постелі, коли він спатиме, і гадають, що він спить у Свантесонів.

Треба побалакати про це з Карлсоном, вирішив Малий. І побалакати якомога швидше!

Та Карлсон з'явився аж десь перед другим сніданком. Цього разу він не прилетів, а добре подзвонив у двері. Малий відчинив йому.

— О, чудово, що ти прийшов! — почав Малий.

Та Карлсон не слухав його. Він зразу кинувся в кухню до панни Цап.

— Що ви сьогодні приготували? — запитав він.— Щось жилаве, як завжди, чи таке, що можна їсти нормальними зубами?

Панна Цап стояла біля плити й пекла оладки, щоб пригостити дядька Юліуса чимось м'якшим, ніж курча. Та, почувши Карлсонів голос, стрепенулась і вилила на плиту цілу ложку тіста. Вона люто обернулася до Карлсона й верескнула:

— Ти... ти... сорому не маєш! Покрав булочки і після цього можеш прийти й дивитися на мене?

Карлсон затулив пухкими ручками очі, грайливо позираючи на панну Цап крізь шпарки між пальцями.

— А чого ж, можу, тільки як буду трохи обережний,— сказав він.— Ви не найвродливіші в світі, але, виявляється, до всього можна звикнути. Головне, що ви ласкаві... Дайте мені оладок!

Панна Цап люто витріщилась на нього, потім обернулася до Малого.

— Слухай, хіба твоя мама казала, що ми маємо годувати цього осоружного хлопчиська? Невже він справді має в нас їсти?

Малий, як завжди, почав затинатися.

— Принаймні мама думала... що Карлсон...

— Так чи ні? — перебила його панна Цап.— Казала твоя мама, що Карлсон має в нас їсти? [559]

— Принаймні вона хотіла, щоб він...— знов озвався Малий, та панна Цап рішуче відрубала:

— Відповідай, так чи ні! Невже важко відповісти так чи ні на таке просте питання?

— Кажи "так"! — втрутився Карлсон, тоді обернувся до панни Цап.— Ось я завдам вам просте питання, і ви самі побачите, чи легко на нього відповісти. Слухайте! Ви вже перестали пити вранці коньяк, так чи ні?

Панна Цап засопла, мало не задихнувшись. Вона хотіла щось сказати, проте не змогла.

— Ну, то як? — вів своєї Карлсон.— Ви перестали пити вранці коньяк?

— Авжеж, перестала,— швидко сказав Малий.

Він щиро хотів помогти панні Цап, та вона ще дужче розсердилась.

— Певне, що ні! — люто крикнула вона. Малий злякався.

— Ні, ні, не перестала,— поправився він.

— Мені прикро таке чути,— сказав Карлсон,— бо пияцтво завдає багато лиха.

У панни Цап забулькало в горлі, і вона опустилася на стілець.

Та нарешті Малий знайшов, що відповісти:

— Вона не перестала, бо ніколи не починала, розумієш? — докірливо сказав він Карлсонові.

— А хіба я казав, що починала? — відповів Карлсон, тоді обернувся до панни Цап: — Тепер ви самі бачите, що не легко відповісти так чи ні... Дайте мені оладок!

Та коли й було щось на світі, чого панна Цап не хотіла робити, то це давати Карлсонові оладок. Люто бурмочучи, вона підбігла до дверей, відчинила їх навстіж і крикнула:

— Геть звідси! Геть!

І Карлсон пішов собі. Пішов гордо й велично. [560]

— Я йду,— сказав він.— Залюбки. Не тільки ви вмієте пекти оладки!

Коли він зник, панна Цап довгу хвилю мовчки сиділа, просто відпочиваючи. Потім занепокоєно позирнула на годинника:

— Чогось довго нема твого дядька Юліуса. А що, як він заблукав? Адже він не знає добре Стокгольма.

Малий також занепокоївся.

— Ай справді, що, як він не може втрапити додому? Тієї миті в передпокої задзвонив телефон.

— Це, мабуть, дядько Юліус хоче сказати нам, що він заблукав,— мовив Малий.

Панна Цап пішла до телефону, а Малий і собі з нею. [561]

Одначе то був не дядько Юліус. Малий зрозумів це, як панна Цап сказала дуже неприязним голосом:

— Ага, це ти, Фрідо? Як ся маєш? Ніс у тебе ще є? Малий не хотів дослухатися до чужих телефонних

розмов, тому пішов до своєї кімнати і сів читати книжку. Але все одно чув бурмотіння з передпокою. І те бурмотіння тривало щонайменше хвилин десять.

Малий зголоднів. Він хотів, щоб панна Цап скінчила бурмотіти і щоб вернувся дядько Юліус, аби можна було сісти до столу. Йому вже кортіло щось попоїсти. І тільки-но панна Цап поклала трубку, Малий вибіг у передпокій сказати їй про це.

— Ну добре, ходімо,— зласкавилась панна Цап і рушила перша до кухні. Але в дверях раптом спинилася, її огрядна постать заслоняла весь отвір, тож Малий нічого не бачив. Тільки почув її сердитий крик. І як зацікавлено висунув голову з-за сукні, щоб дізнатися, чого вона кричить, то побачив Карлсона.

Той сидів собі коло столу і спокійнісінько їв оладки.

Малий злякався, що панна Цап уб'є Карлсона, бо на таке скидалося. Але вона тільки підбігла до нього й схопила тарілку з оладками.

— Ти... ти... шибенику! — крикнула вона. Карлсон легенько вдарив її по руці.

— Лишіть мої оладки! — закричав він.— Я чесно купив їх у Ліндбергів за п'ять ере.

Він роззявив рота і запхнув у нього цілу купу оладок.

— Як я вже сказав... не тільки ви вмієте пекти оладки. Треба лиш непомітно пошукати — і десь та знайдеш їх.

Малому аж шкода було панни Цап, так вона розгубилася.

— А де ж... де ж тоді мої оладки? — простогнала вона, озираючись по кухні. [562]

Ось стоїть тарілка з-під оладок, але порожня-порож-нісінька. І це знов розлютило панну Цап.

— Клятенний хлопчиську! — крикнула вона.— Ти їх теж поїв!

— Уявіть собі, що ні,— невинно відповів Карлсон.— Завжди все на мене звертають.

Ту мить на сходах почулася хода. Мабуть, аж тепер уже дядько Юліус. Малий зрадів з двох причин: і що сварка скінчиться, і що дядько Юліус не заблукав у міській товкотнечі.

— Добре, що він таки втрапив додому,— сказав Малий.

— Хай дякує, що мав слід, куди йти! — озвався Карлсон.— А то б нізащо не втрапив.

— Який слід? — запитав Малий.

— Той, що я йому лишив,— відповів Карлсон.— Бо я найпослужливіший у світі.

Та дядько Юліус уже подзвонив у двері, панна Цап поспішилася відчиняти, а Малий побіг і собі зустрічати дядька Юліуса.

— Прошу, заходьте, пане Янсоне! — сказала панна Цап.

— Ми думали, що ви десь заблукали,— додав Малий. Проте дядько Юліус не відповів їм, натомість суворо запитав:

— Чого це в цілому будинку на кожній клямці висять оладки?

Він підозріло глянув на Малого, і той злякано промимрив:

— Може, то Йон Блунд...

Та враз він повернувся й побіг назад до кухні сказати Карлсонові кілька теплих слів.

Карлсона в кухні не було. Тільки стояли дві порожні тарілки з-під оладок і на цераті з того боку, де він сидів, лишилася крапля варення. [563]

Дядькові Юліусові, Малому й панні Цап довелося снідати кров'янкою.

Але вона теж смачна.

Якраз Малий і побіг униз до молочної крамниці по кров'янку. Він не відмовлявся, коли панна Цап загадала йому йти, бо дуже хотів побачити клямки, прикрашені оладками.

Та оладок ніде не було. Малий оббігав усі поверхи й оглянув усі клям ки, але хоч як придивлявся, а не знайшов жодної оладки і вже почав думати, що дядько Юліус усе вигадав.

І аж як зійшов униз, то побачив Карлсона, що сидів на сходинці і їв оладки.

— Добрі оладки,— сказав той.— Наш Юлій Лю-биказка тепер обійдеться без сліду, бо вже знає дорогу.

Карлсон захихотів.

— А хатній цап несправедливий. Каже, що я з'їв оладки, хоч я невинний, як ягнятко. А коли так, то я любісінько їх із'їм.

Малий засміявся.

— Ти, Карлсоне, найкращий у світі поїдач оладок,— сказав він.

Потім він щось згадав і відразу споважнів.

Малий згадав ту жахливу розмову, що підслухав сьогодні в парку. Аж тепер він нарешті розкаже про все Карлсонові.

— Я гадаю, що Філле й Рулле спробують тебе спіймати цієї ночі,— стурбовано докінчив Малий.— Т" розумієш, що це означає?

Карлсон облизав масні пальці і вдоволено замуркотів:

— Це означає, що ми матимемо веселий вечір. Гей-гей! [564]

Карлсон — найкращий у світі досліджувач хропіння

Поволі настав вечір. Карлсона не було цілий день: він хотів, щоб хатній цап добре спочив після "дратуру-вання" оладками.

Малий ходив з дядьком Юліусом До залізничного музею. Такі речі дядькові Юліусові подобалися, і Малому також. З музею вони вернулися додому і пообідали з панною Цап. Ніхто їм не заважав, Карлсон ніде не з'являвся. Та коли після обіду Малий пішов до своєї кімнати, то застав там Карлсона.

Щиро казати, Малий не дуже зрадів.

— Ох, який ти необережний! — дорікнув він.— Чого ти оце прийшов?

— Як можна питати такі дурниці? — сказав Карлсон.— Сам добре знаєш, що я прийшов ночувати.

Малий зітхнув. Цілий день він нишком тривожився і розмірковував, як урятувати Карлсона від Філле й Рулле. Ох, йому вже голова тріскала від думок! Може, зателефонувати в поліцію? Ні, бо довелося б пояснювати, чому Філле й Рулле хочуть украсти Карлсона, а цього ж не можна робити. Чи не попросити допомоги в дядька Юліуса? Теж ні, бо він негайно зателефонує в поліцію і знову ж таки доведеться пояснювати, чому Філле й Рулле хочуть украсти Карлсона. Отже, й це не годиться.

А Карлсон ані тривожився, ані міркував, та й тепер йому було байдуже. Він спокійнісінько стояв коло вікна й перевіряв, скільки виросла персикова кісточка. Зате Малий страх як хвилювався.

— Я просто не знаю, що нам робити,— сказав він.

— З Філле й Рулле? — запитав Карлсон.— А я знаю. Я ж бо казав, що є три способи: дратурувати, жартувати й виступати. І я думаю вдатися до всіх трьох. [565]

Малому здавалося, що найкращий був би четвертий спосіб, а саме: щоб Карлсон якраз цієї ночі лишився вдома, в своїй хатці на даху, й лежав під укривалом тихенько, як миша.

Та Карлсон заявив, що чогось безглуздішого за це він зроду не чув.

А все ж Малий не хотів здаватися. Дядько Юліус купив йому торбинку карамельок, і він сподівався, що, може, Карлсон сквапиться на цукерки. Він якнайзваб-ливіше помахав торбинкою біля самого Карлсонового носа й хитро сказав:

— Я дам тобі цілу торбинку, як ти полетиш додому й ляжеш спати.

Але Карлсон відіпхнув його руку.

— Фе, який ти поганий,— сказав він.— їж сам свої паршиві карамельки. Нащо вони мені здалися!

Він сердито надув губи, взяв стільчика й сів собі в найдальшому кутку.

— Я не граюся, як ти такий поганий,— сказав він.— Я не граюсь, і годі!

Малого охопив розпач. Нема гірше, як Карлсон не грається! Малий швиденько почав перепрошувати Карл-сона, всіма способами задобрювати його, але дарма. Карлсон і далі сердився.

— Ну, я вже не знаю, що мені робити,— врешті заявив Малий.

— Зате я знаю,— відповів Карлсон.— Я ще не певний, але, може, я знов гратимуся, як дістану якусь дрібничку... Ну, врешті, я, мабуть, вдовольнився б цукерками.

Малий дав йому торбинку, і Карлсон знову почав гратися. І намірявся гратись цілу ніч.

— Гей-гей! — вигукнув він.— Ти собі не уявляєш, як я гратимуся!

А що Карлсонові конче заманулося ночувати, то Малий не мав іншої ради: мусив і сьогодні спати на канапі. [566]

І він заходився стелити. Але Карлсон сказав, що не варто морочитись. Цієї ночі їм буде не до сну.

— Хоч я сподіваюся, що хатній цап і Юлій Любиказка от-от поснуть, щоб ми швидше взялися до роботи,— сказав Карлсон.

А дядько Юліус і справді рано ліг. Він почувався втомленим після тривожної вчорашньої ночі і цілоденного клопоту. Панні Цап теж треба було поспати після напруженого "дратурування" булочками й оладками. Невдовзі вона зникла в своїй кімнаті — себто в кімнаті Бетан, куди її на цей час примістила мама.

І дядько Юліус, і панна Цап прийшли віддати Малому на добраніч, але Карлсон заховався в шафу. Він сам вважав, що так буде найкраще.

Дядько Юліус позіхнув.

— Думаю, що Йон Блунд не забариться прийти, і під його червоною парасолькою нас усіх обійме сон,— сказав він.

"Авжеж, вас обійме",— подумав Малий, проте вголос сказав інше:

— На добраніч, дядьку Юліусе, хай вам солодко спиться! На добраніч, панно Цап.

— А ти теж лягай,— звеліла панна Цап. І вони пішли.

Малий перебрався в піжаму. Так буде краще. На той випадок, якби панна Цап чи дядько Юліус прокинулися серед ночі й побачили його.

Малий і Карлсон сіли гуляти в голодну лисицю, чекаючи, поки дядько Юліус і панна Цап поснуть. Але Карлсон страх як шахрував, хотів весь час вигравати, а то, мовляв, він не буде гратися. Малий давав йому вигравати скільки завгодно, та коли нарешті все-таки випало, що Карлсон програв, він швиденько змішав карти в купу й заявив: [567]

— Нам більше нема коли гуляти, треба братися до роботи.

Тим часом дядько Юліус і панна Цап уже поснули, без допомоги Йона Блунда та його парасольки. Карлсон якусь хвилю розважався тим, що бігав від одних дверей до других і порівнював, хто як хропе.

— Відгадай, хто найкращий у світі досліджувач хропіння? — весело сказав він, тоді показав Малому, як дядько Юліус і панна Цап хропуть: "гар-р-р-пі-пі-пі!" — так хропе Юлій Любиказка, а в хатнього цапа виходить: "гар-р-р-аш, гар-р-р-аш!"

Потім Карлсон згадав про щось інше. В нього ще лишилося багато карамельок, хоч він однією пригостив Малого та сам з'їв із десяток, і треба було сховати десь торбинку. Він хотів мати вільні руки, беручись до роботи. Але ж де знайти абсолютно безпечне місце?

— Бо ж прийдуть злодії, розумієш? — пояснив він Малому.— У вас дома нема сейфа?

Малий відповів, що якби був сейф, то найперше він заховав би туди Карлсона, та, на жаль, сейфа нема. Карлсон на хвильку замислився.

— Я залишу торбинку в Юлія Любиказки,— заявив він.— Бо як злодії прийдуть та почують "гар-р-р-пі-пі-пі", то подумають, що це тигр, і не зважаться зайти.

Він тихенько відчинив двері до спальні, і "гар-р-р-пі-пі-пі" стало гучніше. Карлсон вдоволено захихотів і зник з торбинкою. А Малий лишився його чекати.

За хвилю Карлсон повернувся. Без торбинки. Але з дядьковими Юліусовими зубами в руці.

— Ну, Карлсоне! — здивувався Малий.— Навіщо ти їх узяв?

— А ти гадаєш, що я лишив би свої карамельки в того, хто має зуби? — сказав Карлсон.— От уяви, що Юлій Любиказка прокинеться вночі й побачить торбинку! І як матиме під рукою зуби, то один по одному схрумає всі [568] цукерки. Але, на щастя, тепер у нього немає під рукою зубів.

— Дядько Юліус ніколи б так не зробив,— сказав Малий.— Він не взяв би чужої карамельки.

— Дурний ти та й годі. Він же подумає, що то прилинула якась фея з казкового світу і принесла йому торбинку,— сказав Карлсон.

— Не подумає, бо він сам їх купував,— заперечив Малий.

Та Карлсон не хотів нічого й слухати.

— Мені треба зубів, — сказав він.

Потім він заявив, що йому треба також міцного шнурка. Малий прошмигнув до кухні і знайшов у шафі з господарським начинням мотузку, на якій сушать білизну.

— А нащо тобі мотузка? — запитав він.

— Я зроблю пастку,— відповів Карлсон.— Страшну, жахливу, смертельну пастку на злодіїв.

І він показав, де саме її зробить,— там, де кінчалися вузькі сіни й починався передпокій.

— Саме тут,— сказав Карлсон.

При вході до передпокою стояло обабіч по важкому стільцеві, і тепер Карлсон спорудив там просту; але хитру пастку на злодіїв: напнув упоперек майже над самою підлогою мотузку, міцно прив'язавши її кінцями за дебелі ніжки стільців. Кожен, хто в темряві йтиме з сіней до передпокою, неодмінно перечепиться за мотузку.

Малий пам'ятав, як минулого року Філле й Рулле приходили до них красти. Вони просунули довгу дротину у шпару для листів, відімкнули замок і влізли до хати. Цього разу вони, мабуть, теж сюдою лізтимуть, то хай перечепляться за мотузку, так їм і треба. [569]

Малий тихенько засміявся, тоді згадав щось і ще дужче втішився.

— Я дарма сушив собі голову,— сказав він.— Адже Бімбо як загавкає, то збудить цілий будинок, і Філле з Рулле тільки п'ятами накивають.

Карлсон витріщився на нього, ніби не вірив своїм вухам.

— А як так,— суворо сказав він,— як так, то я дарма зробив пастку на злодіїв. І ти гадаєш, що я на це пристану, га? Ні, собаку треба забрати, і то негайно!

Малий неабияк розсердився.

— Що ти вигадав? Куди ж я, по-твоєму, його діну?

І Карлсон сказав, що Бімбо міг би любісінько переспати в нього нагорі. Лежав би собі на канапі й сопів, скільки влізе, поки він жартуватиме зі злодіями. А як рано-вранці Бімбо вилізе з постелі, то опиниться по коліна в м'ясному фарші, пообіцяв Карлсон, аби тільки Малий був розважний.

Але цього разу Малий не хотів бути розважним. Йому здавалося, що нечесно відсилати собаку з дому. А крім того, справді добре було б, щоб пес загавкав, як надійдуть Філле й Рулле.

— Еге ж, щоб тільки все зіпсувати,— гірко сказав Карлсон.— Ніколи ти не даєш мені повеселитися, весь час заважаєш, і я нітрохи не можу ані подратурувати, ані пожартувати, ані повиступати. Де там! Аби лиш твоє цуценя могло ночами гавкати і зчиняти галас.

— Та розумієш...— почав Малий, проте Карлсон перебив йому:

— Я не граюся. Віднині сам собі жартуй, де можеш, а я просто не граюся.

Бімбо невдоволено загарчав, коли Малий підійшов і витяг його з кошика, де він уже був заснув. Останнє, що Малий побачив, як Карлсон вилетів з собакою у вікно, це великі здивовані очі Бімбо. [570]

— Не бійся, Бімбо! Я скоро прийду й заберу тебе! — гукнув Малий якомога лагідніше.

За кілька хвилин Карлсон повернувся веселий і вдоволений.

— Бімбо тобі кланявся. Відгадай, що він сказав? "Як тут у тебе, Карлсоне, затишної А чи не міг би я стати твоїм псом?"

— Ха-ха-ха, оцього вже він не сказав!

Малий сміявся, він добре знав, чий пес Бімбо, і Бімбо також знав, чий він пес.

— Ну, та байдуже, тепер усе гаразд,— сказав Карлсон.— Сам знаєш, коли на світі є двоє таких добрих приятелів, як ми з тобою, то один повинен часом пристосовуватись до другого і робити так, як той хоче.

— Звісно, але тим, другим, завжди виявляєшся ти,— сердито відповів Малий.

Що собі цей Карлсон думає! Адже кожен сказав би, що такої ночі, як ця, Карлсонові найкраще лежати вдома на канапі, вкрившись з головою, а Бімбо лишитися тут і лякати Філле й Рулле, так гавкаючи, щоб аж будинок здригався. Але Карлсон вважав якраз навпаки, і йому майже пощастило вмовити й Малого, що так буде найліпше. А Малий радий був повірити, бо в душі в нього все-таки жевріла жадоба пригод, і йому кортіло побачити, як Карлсон жартуватиме цього разу.

Карлсон заквапився, бо вважав, що Філле й Рулле от-от мають надійти.

— Я пожартую з ними чимось таким, що перелякає їх на смерть із самого початку,— сказав Карлсон.— І не треба нам дурного пса, будь певен.

Він кинувся до кухні й заходився порпатись у шафі з господарським начинням. Малий несміливо попросив, щоб він так не гуркотів, бо панна

Цап спала в кімнаті Бетан, через стіну від кухні. Карлсон забув про це. [571]

— Іди й стій коло дверей,— наказав він Малому.— І тільки-но перестанеш чути "гар-р-р-пі-пі-пі" або "гар-р-р-аш", відразу скажеш мені, бо тоді близько небезпека.— Він подумав хвильку й додав: — Або знаєш, що зроби? Почни тоді сам щосили хропти. Десь так: "гар-р-р-ах! гар-р-р-ах!"

— Навіщо? — здивувався Малий.

— Ну, бо як прокинеться Юлій Любиказка, то подумає, що то хропе хатній цап, а як прокинеться хатній цап, то подумає, що то Юлій Любиказка, а я знатиму, що "гар-р-р-ах" — це ти, і зрозумію, що хтось прокинувся й близько небезпека, і сховаюся в шафі. Гі-гі-гі! Відгадай, хто найкращий у світі жартун?

— А як прийдуть Філле й Рулле, що тоді мені робити? — злякано запитав Малий.

Йому не дуже хотілось лишитися в передпокої самому без Карлсона, коли надійдуть злодії.

— Тоді ти також хропи,— порадив Карлсон.— Десь так: "гар-р-р-ге-ге-ге! гар-р-р-ге-ге-ге".

"Мабуть, запам'ятати всі ці "гар-р-р-пі-пі-пі", "гар-р-р-аш", "гар-р-р-ах" і "гар-р-р-ге-ге-ге" не легше, ніж таблицю множення",— подумав Малий, проте пообіцяв Карлсонові виконати його доручення.

Карлсон підійшов до полиці й забрав усі кухонні рушники.

— їх замало,— сказав він,— але ж є ще рушники й у ванній.

— Що ти хочеш робити? — запитав Малий.

— Мумію,— відповів Карлсон.— Страшну, жахливу, смертельну мумію.

Малий добре не уявляв собі, що таке мумія, але знав, що їх знаходять у могилах єгипетських фараонів. Напевне, то були просто мертві царі й цариці, що лежали закам'янілим згортком з витріщеними очима. Тато розповідав якось про них. Царів і цариць забальзамовували, [572] казав він, щоб зберегти їх такими, як вони-були за життя, а тоді щільно замотували в стародавнє полотно. Проте Карлсон аж ніяк не забальзамований, подумав Малий і вражено спитав:

— Як же ти зробиш мумію?

— Обмотаю вибивачку. Але хай тебе це не турбує. Іди на чати і пильнуй себе, а я вже себе сам допильную.

І Малий пішов на чати. Він наслухав під дверима й чув спокійне хропіння: "гар-р-р-пі-пі-пі" і "гар-р-р-аш". Та потім дядькові Юліусові, мабуть, приснилося щось страшне, бо він почав хропти з якимось дивним стогоном: "гар-р-р-м-м-м", "гар-р-р-м-м-м" замість тихомирного "пі-пі-пі". Малий почав міркувати, чи не розважніше буде піти до кухні й сказати про це найкращому в світі досліджувачеві хропіння, та саме, як він міркував, почулася швидка, кваплива хода, тоді страшний гуркіт і нарешті добірна лайка. Весь той шарварок зчинився коло пастки на злодіїв. Пробі! Це напевне Філле й Рулле! На свій жах, Малий помітив, що "гар-р-р-аш" стихло зовсім. Ой лишенько, що йому робити? Він розпачливо спробував застосувати всі вказівки, що їх дістав від Карлсона, і врешті видобув із себе жалісливе "гар-р-р-ах", але воно зовсім не скидалося на хропіння. Малий спробував ще раз:

— Гар-р-р...

— Стули пельку! — зашипів хтось від пастки на злодіїв.

У темряві Малий побачив якийсь клунок, що лежачи борсався між перевернених стільців і надаремне силкувався встати. То був Карлсон.

Малий кинувся тудщ попіднімав і порозсував стільці, щоб Карлсон міг підвестися. Та Карлсон навіть не подякував йому. Він був лютий, як оса.

— Це ти винен! — засичав він.— Хіба я не казав тобі, щоб ти приніс мені рушники з ванної? [573]

Насправді Карлсон такого не казав. Він, бідолашний, забув, звичайно, що до ванної треба йти через пастку на злодіїв, але хіба Малий винен?

А втім, вони не мали часу дошукуватися, хто винен, бо панна Цап у своїй кімнаті вже намацувала клямку. Не можна було гаяти ні хвилини.

— Тікай! — прошепотів Малий.

Карлсон чкурнув до кухні, а Малий, як навіжений, помчав до своєї кімнати й кинувся на ліжко.

І саме вчасно. Він натяг укривало на саму шию і спробував дихати так, щоб виходило "гар-р-р-ах", але дарма. Тож він замовк і тільки наслухав, як панна Цап зайшла до кімнати й наблизилась до його ліжка. Малий обережно глянув крізь примружені вії і побачив, що панна Цап стоїть у нічній сорочці, біла в сірому смерку, авжеж, стоїть і так пильно дивиться на Малого, що йому вся шкіра засвербіла.

— Не прикидайся, що ти спиш,— сказала панна Цап, але не сердитим голосом.— Тебе збудив грім?

І Малий видушив із себе:

— Так... здається, грім. Панна Цап кивнула головою.

— Я відчувала, що буде буря. Цілий день парило й давило на груди. Але ти не бійся,— сказала вона й погладила Малого по голові.— Грім тільки гуркотить, проте ніколи не влучає тут, серед міста.

Нарешті вона пішла. Малий довго лежав у ліжку і боявся навіть поворухнутися. Та потім обережно, крок за кроком, пробрався до кухні, бо хвилювався за Карл-сона.

Перше, що він побачив, була мумія. Лишенько тяженьке, як любив казати дядько Юліус, справжня мумія на посудному столику! Коло мумії стояв Карлсон, гордий, мов півень, і освітлював її кишеньковим ліхтариком, якого знайшов у шафі з господарським начинням. [574]

— Правда ж, доладна?

Мумія була кругла і валькувата, бо Карлсон понамо-тував на вибивачку всі рушники з кухні та ванної, які лише міг знайти. Головка вибивачки правила за обличчя: Карлсон закутав її рушником і намалював двоє великих, чорних, витріщених очей. Мумія мала також зуби. Правдиві зуби. Дядькові Юліусові зуби. Вони були встромлені в рушник і, очевидно, міцно трималися між прутиками вибивачки, однак задля безпеки Карлсон ще поприліплював їх по боках пластирем. Хоч яка та мумія була страшна, жахлива й смертельна, а все ж Малий не міг стримати сміху.

— Навіщо ти заліпив її пластиром? — запитав він.

— Бо вона порізалася,— відповів Карлсон і погладив мумію по щоці. — Гей-гей, вона так схожа на мою маму, що я думаю назвати її матінкою.

Він узяв мумію на руки й поніс до передпокою.

— Філле й Рулле приємно буде зустріти матінку,— сказав він.

Карлсон найкраще жартує в темряві

Крізь шпару для листів просунулася довга дротина, її не видно було, бо в сінях стояла непроглядна темрява, але почулося неприємне шарудіння й скрип. Авжеж, то були вони: Філле й Рулле.

Малий і Карлсон позалазили під круглий стіл у передпокої і чекали на злодіїв. Вони сиділи так уже майже годину. Малий навіть був задрімав. Але він миттю прокинувся, коли в шпарі зашурхотіло. Ох, вони все-таки прийшли! Малому сон як рукою зняло, він так боявся, що в нього аж мороз ішов поза спиною.

Зате в темряві чутно було вдоволене Карлсонове муркотіння. [575]

— Гей-гей! — шепотів він.— Гей-гей!

Чи ти ба, як легко можна відімкнути замок простою дротиною! Ось обережно відчинилися двері і хтось зайшов, був уже в сінях. Малий затамував віддих — справді приємно! Почувся шепіт, тоді обережна ступа... а далі грюкіт, та ще й який грюкіт, і два приглушені зойки. Тоді Карл-сон блимнув з-під столу ліхтариком і відразу ж погасив його, але поки він світив, пучок проміння падав на страшну, смертельну мумію, що стояла, притулена до стіни, і жахливо щирилась дядьковими Юліусовими зубами. І знову від пастки на злодіїв почулися зойки, трохи голосніші, ніж перше. #

Далі все відбувалося впереміж, Малий не міг би навіть сказати, що за чим. Він чув, як відчинялися двері,— то прибігли дядько Юліус і панна Цап, чув, як хтось швидко протупотів сіньми і зашурхотіла "матінка", коли Карлсон потяг її до себе за ремінець Бімбо, причеплений їй до шиї.

Чув він також, як панна Цап кілька разів натискала на вимикач, щоб засвітити, але Карлсон повикручував усі запобіжники в лічильнику на кухні. Адже найкраще жартувати в темряві, сказав він. Тому панна Цап і дядько Юліус розгублено стояли, як сліпі, й не могли засвітити.

— Ото страшний грім,— сказала панна Цап.— Як луснув, га? Не диво, що вони вимкнули електрику!

— А то справді був грім? — запитав дядько Юліус.— Бо я думав, що то щось зовсім інше.

Та панна Цап запевнила, що завжди впізнає грім, як його почує.

— Бо що б то могло бути?

— Я думаю, що то, мабуть, якісь нові таємничі прибульці з казкового світу призначили собі тут побачення,-відповів дядько Юліус.

Власне, він сказав "таємничі пшибульчі", бо страшенно шепеляв. Це тому, що він не надів своїх зубів, здога— [576]

цався Малий, але відразу ж забув про це. Бо не мав часу думати про щось інше, крім Філле й Рулле. Де вони ділися? Може, втекли? Наче не чутно було, щоб за ними клацнули двері. Отже, вони десь тут, у темних сінях, причаїлися, мабуть, за одягом на вішалці. Ох, як страшно! Малий присунувся ще ближче до Карлсона. [577]

— Спокійно, тільки спокійно,— прошепотів той.— Скоро вони знов будуть тут.

— Еге ж, як не одне, то інше,— нарікав дядькс Юліус.— У цьому домі ніколи не поспиш спокійно.

Нарешті вони вернулися кожне до своєї кімнати, і знов запала тиша. Карлсон і Малий чекали далі під столом, Малому здавалося, що вони сидять там уже цілу вічність. Знов стало чути "гар-р-р-пі-пі-пі" і "гар-р-р-аш", звичайно, слабеньке, приглушене, але все-таки воно ясно свідчило, що дядько Юліус і панна Цап уже поснули.

І тоді Філле й Рулле справді тихенько заворушилися. Вони ступали обережно, а перед пасткою спинилися. Чутно було їхній віддих у темряві. Як страшно! Ось вони блиснули своїми ліхтариками — о, то вони також мають ліхтарики! — й заходилися освітлювати передпокій. Малий зажмурився, ніби в такий спосіб міг стати невидиміший. На щастя, скатертина звисала дуже низько, але все ж таки Філле й Рулле могли поткнутися й сюди, де сиділи він, Карлсон і "матінка". Малий зажмурився й затамував віддих. І почув, як Філле й Рулле коло самого столу зашепотіли один на одного.

— Ти також бачив привида? — запитав Філле.

— Ще б пак! — відповів Рулле.— Стояв тут коло стіни, а тепер зник.

— Я вже давно переконався, що в цій квартирі на цілий Стокгольм найбільше привидів,— сказав Філле.

— Б-р-р, ушиваймося звідси.

Та Філле не збирався вшиватися.

— Нізащо в світі! Затям собі, що за десять тисяч я витримаю й кілька десятків привидів.

Він тихенько підняв стільці з пасткою і відставив їх убік. Нехай краще не заважають, як доведеться тікати звідси.

— Які ж тут, мабуть, живуть шибеники, що знайшли собі розвагу — перечіпляти мотузкою гостей! — сердито [578] бурмотів він.— Я полетів сторч головою. Ото буде синець під оком. Проклятущі розбишаки!

Він знову ввімкнув ліхтарика й освітив усі закутки.

— Подивимось, куди які двері ведуть і звідки почнемо шукати.

Світло блимало то тут, то там, і щоразу, коли воно зупинялося біля столу, Малий заплющував очі, зіщулювався як тільки міг і розпачливо підкорчував ноги. Вони здавалися йому неймовірно довгими й не вміщалися під столом, весь час висувались якраз стільки, щоб Філле й Рулле могли їх побачити.

До всього Малий помітив, що Карлсон знову вовтузиться з "матінкою". Світло саме згасло, запала темрява, але Малий усе ж таки розгледів, як Карлсон висунув "матінку" з-під скатертини й прихилив спиною до столу. І як Філле ще раз блимнув ліхтариком, світло трапило просто у моторошно вишкірені зуби. Знов почулися два приглушені зойки, а тоді швидкий тупіт у напрямку сіней.

Тепер Карлсон заворушився.

— Ходімо,— шепнув він Малому в саме вухо.

Тоді, тягнучи за собою "матінку" на собачому ремінці, жваво, наче їжак, подріботів рачки до кімнати Малого. Малий і собі порачкував за ним.

— Які невчені люди! — сказав Карлсон, зачиняючи двері.— Щоб ото не відрізнити привида від мумії! Це ж так просто!

Він обережно прочинив двері й прислухався до темряви в передпокої. Малий і собі слухав, сподіваючись, що за Філле й Рулле

клацне замок у сінешніх дверях. Та дарма. Вони не втекли, бо чутно було звіддалік їхню тиху розмову.

— Не забувай про десять тисяч крон,— сказав Філле.— І знай, що я не дам себе* залякати жодному привидові! [579]

Минула якась хвилина. Карлсон і далі прислухався

— Тепер вони в Юлія Любиказки,— сказав нарешті він.— Гей-гей, треба трошки попоратись!

Він зняв з "матінки" ремінця і обережно поклав її в ліжко.

— Гей-гоп, матінко, аж тепер ти нарешті поспиш! — сказав Карлсон, вкриваючи її та підтикуючи, як мати підтикує дитину. Тоді поманив до себе Малого.— Глянь, правда ж, вона золотко? — сказав він, присвічуючи на мумію ліхтариком.

Малий здригнувся. "Матінка" хоч кого могла перелякати до смерті чорними витріщеними очима, що втупились у стелю, і моторошною посмішкою. Проте Карлсон задоволено поплескав її, тоді натягнув їй простирадло й ковдру ^ж на голову. Потім узяв ще й покривало, що його панна Цап згорнула й поклала на стілець, як приходила віддати Малому на добраніч, і старанно розстелив зверху. "Мабуть, щоб матінка не змерзла",— хихочучи, подумав Малий. Тепер "матінки" не видно було, тільки вимальовувався під покривалом невеликий, довгастий горбик.

— Гей-гоп, Малий,— сказав Карлсон,— тепер, я вважаю, і тобі треба трохи поспати.

— Де? — занепокоївся Малий, бо нізащо не хотів спати поряд з "матінкою".— Як же я ляжу на ліжко, коли там...

— Авжеж, зате ляжеш під ліжко,— відповів Карлсон і спритно, мов їжак, порачкував під ліжко.

Малий і собі чимдуж поліз за ним.

— Зараз ти почуєш типове хропіння шпигунів,— сказав Карлсон.

— А шпигуни хропуть якось особливо? — вражено запитав Малий.

— Авжеж, вони хропуть так підступно й небезпечно, що можна збожеволіти. Ось як: "Е-е-е-г! Е-е-е-ег!" [580]

Шпигунське хропіння грізно гуло, здіймалося вгору, спадало вниз, переходило в мурмотіння. Воно справді здавалося підступним і небезпечним. До того ж було дуже голосне. Малий захвилювався.

— Тихо! Бо прийдуть Філле й Рулле.

— Еге ж, саме на це й треба шпигунського хропіння,— пояснив Карлсон.

Тієї миті Малий почув, як хтось узявся за клямку. Двері прочинилися, просмикнулося світло, а за ним навшпиньки зайшли Філле й Рулле.

Карлсон і далі хропів підступно й небезпечно, і Малий у розпачі замружив очі. Хоч, властиво, міг не замружувати, бо його не видно було. Укривало звисало до самої підлоги, ховаючи і його, і Карлсона від настирливого світла й пильного ока. Карлсон саме на це й розраховував.

— Е-е-е-ег! — хропів він.

— Нарешті ми втрапили,— стиха сказав Філле.— Так дитина не хропе, це, мабуть, він. Глянь на цей товстий вальок під укривалом! Це напевне він.

— Е-е-е-ег! — злісно захропів Карлсон.

Йому не сподобалося, що його, назвали товстим вальком, видно було з хропіння.

— Ти наготував кайдани? — спитав Рулле.-Найкраще накласти їх, поки він прокинеться.

Ледь зашурхотіло покривало, тоді Філле й Рулле важко засопіли. Малий здогадався, що вони зустріли моторошну посмішку страшної, смертельної мумії, яка лежала на подушці. Та, мабуть, вони вже звикли до неї, а може, й справді стали не такі лякливі, бо ні зойкнули, ні втекли,

тільки важко засопіли.

— Тьху, та це просто лялька! — сказав Філле трохи спантеличено.— І яка ж паскудна, хай їй грець! — додав він і, мабуть, знову накрив мумію, бо укривало зашурхотіло й лягло на своє місце. [581]

— Тоді поясни мені,— сказав Рулле,— як вона тут опинилася? Адже допіру вона була в передпокої, хіба ні?

— Авжеж, була,— зачудовано відповів Філле.— А потім: хто тут хропів?

Але їм не пощастило дізнатися, хто хропів, бо з передпокою хтось ішов до кімнати. Малий упізнав важку ходу панни Цап і схвильовано подумав, що зараз буде гуркіт гірший, аніж грім.

Проте він помилився.

— Гайда в фашу! — просичав Філле, і не встиг Малий отямитись, як злодії зникли в його шафі.

Тепер заворушився Карлсон. Спритно, мов їжак, він подріботів до шафи й замкнув її на ключ. Тоді так само спритно подріботів назад під ліжко. Наступної миті до кімнати зайшла панна Цап, майже як свята Лучія, в білій сорочці і з свічкою в руці.

Малий збагнув, що вона коло ліжка, бо побачив коло себе її пальці і водночас почув десь над головою суворий голос:

— Це ти, Малий, був допіру в моїй кімнаті й світив ліхтариком?

— Ні, не я,— не подумавши, відповів Малий.

— То чому ти не спиш? — недовірливо спитала панна Цап, а тоді додала: — Скинь з голови укривало, бо я не 'второпаю, що ти кажеш!

Почувся шурхіт — то панна Цап стягала укривало з того, що вона вважала за голову Малого. Потім пролунав голосний зойк. Сердешна панна Цап, адже вона ще не звикла, як Філле й Рулле, дивитися на страшних, смертельних мумій, подумав Малий.

Він збагнув, що тепер час вилазити з-під ліжка. Однаково його знайшли б, а крім того, треба ж щось робити з Філле й Рулле. Доведеться їх випустити з шафи, навіть якщо викриються всі світові таємниці. [582]

Отож Малий виліз з-під ліжка.

— Не бійтеся,— боязко сказав він,— матінка зовсім не страшна, а от у шафі — ой! — сидять двоє злодіїв.

Панна Цап ще не отямилася після зустрічі з "матінкою". Вона трималася за серце й важко дихала, та як Малий сказав про злодіїв у шафі, вона майже розсердилася.

— Що тобі за дурниці спадають на думку! Злодії в шафі! Не верзи казна-чого!

Та задля певності вона підійшла до шафи й гукнула:

— Тут є хтось?

Відповіді не було, і панна Цап ще дужче розсердилась.

— Кажіть! Тут є хтось? Якщо нема, то можна принаймні по-людському відповісти!

Відразу по тому вона почула раптом тихенький стукіт у шафі й переконалася, що Малий каже правду. [583]

— Який ти відважний! — вихопилось у неї.— Щоб ото дитина замкнула в шафі двох великих, дужих злодіїв! Ну й відважний!

Раптом під ліжком загуркотіло, і звідти виліз Карлсон.

— Уявіть собі, що ні! — сказав він.— Уявіть собі, що це я їх замкнув!

Він злісно позирав то на панну Цап, то на Малого.

— Уявіть собі, що це я відважний і найкращий у всьому,— сказав він. — І розумний, і вродливий, і до того ж ніякий не товстий вальок! Ото ж бо!

Панна Цап осатаніла, побачивши Карлсона.

— Ти... ти! — верескнула вона.

Та потім збагнула, що тепер не час і не місце сваритися з Карлсоном за оладки. На неї чекали важливіші справи. Вона обернулася до Малого.

— Мерщій збуди дядька Юліуса, тоді зателефонуємо в поліцію... Ой, та мені ж треба вдягти халат!

Панна Цап засоромлено скинула оком на свою сорочку й вибігла з кімнати. Малий також вибіг з кімнати, але спершу вийняв у матінки зуби. Він знав, що тепер вони потрібні дядькові Юліусові.

У спальні розлягалося "гар-р-р-пі-пі-пі": дядько Юліус спав собі, як невинна дитина.

Тим часом почало благословлятися начсвіт. У сірому світанку Малий побачив склянку з водою, що,, як завжди, стояла на нічному столику. Він опустив у неї зуби. Легенько хлюпнула вода. Коло склянки лежали дядькові окуляри, а також Карлсонова торбинка з цукерками. Малий узяв торбинку й засунув у кишеню піжами, щоб віддати Карлсонові. Адже зовсім не обов'язково, щоб дядько Юліус, прокинувшись, побачив торбинку й почав дивуватись, як вона тут опинилася.

Малому здалося, що на столику начебто мало ще щось лежати. Авжеж: дядьків годинник і гаманець. їх не було. Але це вже Малого не обходило. Йому ж [584] бо велено тільки збудити дядька Юліуса, і він його збудив.

Дядько Юліус схопився, як ошпарений:

— Що там знову сталося?

Він швидко виловив з склянки зуби, вставив їх у рот, а тоді сказав:

— Я таки скоро поїду додому у Вестергетланд, бо тут ночами нема спокою... А як приїду, то спатиму шістнадцять годин поспіль, далебі!

"От добре, що я приніс йому зуби!" — подумав Малий і заходився пояснювати дядькові Юліусові, навіщо він потрібен і то негайно.

І дядько Юліус поспішився з усієї сили. Малий помчав за ним, панна Цап вибігла від себе, і всі вони одночасно вскочили до кімнати Малого.

— О, любий пане Янсоне, ви собі уявляєте? В хаті злодії! — забідкалась панна Цап.

Малий найперше завважив, що Карлсона в кімнаті не було. Вікно стояло відчинене. Мабуть, полетів до себе додому. От добре, краще й бути не може. Тепер Філле й Рулле його не побачать, та й поліція теж. Так гарно все складається, що аж не схоже на правду.

— Вони в шафі,— сказала панна Цап заразом злякано і вдоволено.

Але дядько Юліус показав на товстий вальок під укривалом і сказав:

— А чи не краще спершу збудити хлопця? — Тоді вражено глянув на Малого, що стояв поряд.— Хоч він уже встав, як я бачу. Тоді хто ж то лежить на ліжку?

Панна Цап здригнулася. Вона добре знала, що лежало на ліжку. Там лежало щось навіть жахливіше за злодіїв.

— Нічого страшного, — відповіла вона.— Нема там нічого страшного. Очевидно, щось із казкового світу.

Очі дядькові Юліусові заблищали. Він нітрохи не злякався, ні! Він поплескав по валькові під покривалом. [585]

— Щось товсте й страшне з казкового світу! Я його мушу побачити, поки візьмуся до злодіїв.

Дядько Юліус швидко стягнув укривало.

— Гі-гі-гі,— засміявся Карлсон, підводячись з постелі.— Уявіть собі, що цього разу тут не щось із казкового світу, а тільки любий я. Правда, гарно я обдурив вас?

Панна Цап люто витріщилася на Карлсона. Дядько Юліус теж був розчарований.

— Цей хлопець і вночі тут? — запитав він.

— Так, хоч я йому скручу в'язи, як матиму час,— відповіла панна Цап.

Тоді злякано схопила дядька Юліуса за руку.

— Любий пане Янсоне, треба негайно зателефонувати в поліцію!

І раптом сталося щось несподіване. З шафи почувся суворий голос:

— Відчиніть, в ім'я закону! Ми з поліції!

Панна Цап, дядько Юліус і Малий дуже здивувалися, а Карлсон розсердився:

— Он як, з поліції!.. Могли б вигадати щось інше, волоцюги пришелепуваті!

Та Філле знову гукнув з шафи, що, мовляв, їх оштрафують за те, що вони замкнули поліцію, яка прийшла зловити небезпечного шпигуна.

"Ти глянь, хитро придумали!" — міркував собі Малий.

— Отже, будьте такі ласкаві й негайно відімкніть шафу! — крикнув Філле.

І дядько Юліус слухняно відімкнув шафу. Звідти видобулися Філле й Рулле, такі сердиті та впевнені, що дядько Юліус і панна Цап справді повірили, ніби вони з поліції.

— Кажете, поліція?..— почав несміливо дядько Юліус.— Але ж без уніформи?

— Так, бо ми з таємної поліції,— пояснив Рулле.

— І прийшли — спіймати он того,— Філле показав на Карлсона.— Він дуже небезпечний шпигун! [586]

Панна Цап зареготала страшним сміхом.

— Шпигун? Оце? Ну, знаєте! Це ж один із шкільних товаришів Малого, плюгавий хлопчисько!

Карлсон зіскочив з ліжка.

— І до того ж найкращий у класі! — палко сказав він.— Атож! Бо я вмію ворушити вухами... і, звісно, додавати!

Однак Філле не повірив. Він наготував кайдани і загрозливо почав підступати до Карлсона. Карлсон боляче копнув його коротенькою ніжкою. Філле з серцем вилаявся й застрибав на одній нозі.

— Що, дістав синця? — вдоволено сказав Карлсон. А Малий подумав, що злодії, мабуть, дістають багато синців. Одне око у Філле добре підпухло й геть посиніло. Так йому й треба, зрадів Малий. Хай не приходить сюди красти його власного Карлсона, щоб продати за десять тисяч крон. Кляті злодії! Малий бажав їм стільки синців, скільки може на них вміститися.

— Вони не з поліції, вони брешуть! — сказав він.— Я знаю, що вони злодії.

Дядько Юліус задумливо почухав потилицю.

— Дозвольте нам цю справу розплутати,— сказав він.

Він запропонував усім перейти до вітальні і там з'ясувати, чи Філле й Рулле злодії, чи ні.

Уже майже розвиднілося. Зірки на небі за вікном поблякли, починався новий день, і Малому найдужче хотілося піти собі лягти спати, замість сидіти тут і слухати брехню Філле й Рулле.

— Хіба ви не читали в газеті, що по Васастаді літає шпигун? — сказав Рулле, витягуючи з кишені газету.

Дядько Юліус прибрав гордовитого виразу.

— Не треба вірити тим нісенітницям, що пишуть газети,— сказав він. — Хоч я все-таки ще раз прочитаю. Стривайте, я візьму свої окуляри.
[587]

Він зник у спальні, але швидко повернувся, вже сердитий. н

— Нічого собі поліція! — обурився він.— Ви прихопили мій гаманець і годинник! Будьте ласкаві, негайно витрушуйте їх.

Проте Філле й Рулле і собі страх як розсердилися.

— Що ви собі дозволяєте? Звинуватити поліцію, ніби вона вкрала гаманця й годинника? — заявив Рулле. [588]

— Ви не знаєте, що це образа честі! — додав Філле.— А за образу честі поліції замикають до в'язниці. Цього ви теж не знаєте?

Карлсон, мабуть, згадав про щось, бо раптом кудись заквапився. І примчав назад так само швидко, як дядько Юліус, такий лютий, що аж іскри сипалися.

— А моя торбинка з цукерками? — закричав він.— Хто її взяв?

Філле загрозливо підступив до нього.

— Ти і в цьому нас звинувачуєш, га?

— Е ні, я ще не з'їхав з глузду! — правив своєї Карлсон.— Про образу честі я пам'ятаю, але ось що вам скажу. Якщо той, хто забрав торбинку, не віддасть її негайно ж, то матиме синець і під другим оком.

Малий швиденько витяг торбинку і простяг Карлсо-нові.

— Ось вона, я просто сховав її для тебе! Тоді Філле глузливо засміявся:

— От бачите! А все скидали на нас. Вирішили, що ми на таке здатні!

Панна Цап досі мовчала, але тепер і вона взяла слово:

— Я здогадуюсь, хто поцупив годинника і гаманця. Той самий, хто крав булочки, оладки і все, що попадало під руку.

Вона показала на Карлсона. Той розсердився:

— Що? Не верзіть дурниць! Це ж образа честі! Не знаєте хіба, що за це карають?

Та панна Цап не зважала на Карлсона. Вона хотіла поважно поговорити з дядьком Юліусом. Мовляв, дуже можливо, що ці добродії з таємної поліції, бо на вигляд вони пристойні, гарно вбрані і таке інше.

— Адже злодії звичайно бувають обдерті,— сказала панна Цап, хоч зроду не бачила злодіїв. [589]

Філле й Рулле дуже втішилися. Філле заявив, що він з самого початку помітив, яка вона розумна і незвичайна дама. Він, мовляв, радий, що має нагоду познайомитися з нею. Він навіть удався до дядька Юліуса по підтримку:

— Правда ж, яка вона ласкава? Ви теж такої думки? Дядько Юліус, певне, досі про це не мав ніякої думки, але тепер мусив погодитися, і панна Цап соромливо опустила очі й спаленіла.

— Аякже, така ласкава, як гримуча змія,— пробурмотів Карлсон.

Він сидів поряд з Малим і їв карамельки, аж за вухами лящало. Та ось торбинка спорожніла, Карлсон підвівся й почав підстрибувати по кімнаті. Він підстрибував, немов граючись, проте весь час наближався до стільців, де сиділи Філле й Рулле, і врешті опинився в них поза спиною.

— Хотілося б ще не раз здибати таку ласкаву жінку,— провадив своєї Філле.

Панна Цап ще дужче почервоніла і знов опустила очі.

— Це все добре, ласкаві жінки й таке інше,— нетерпляче сказав дядько Юліус,— але я хотів би знати, де дівся мій годинник і гаманець?

Філле й Рулле ніби зовсім його не почули. Філле до того ж так захопився панною Цап, що більше ні на кого не зважав.

— Правда ж, Рулле, яка вона приємна? — стиха сказав він, але так, щоб панна Цап чула.— Прегарні очі... делікатний, чарівний носик, такий, що на нього за всякої години можна здатися, еге ж, Рулле?

Раптом панна Цап підскочила на стільці й витріщила очі.

— Що? Що ви сказали? Філле мало не збився з мови.

— Та я тільки сказав...— почав він, але панна Цап не дала йому докінчити. [590]

— Ага, наскільки я розумію, ви Філіп,— мовила вона й усміхнулась.

"Майже так само моторошно, як матінка",^— подумав Малий. Філле здивувався:

— Звідки ви знаєте? Ви чули про мене від когось?

Панна Цап сердито кивнула.

— Ще б пак не чула! О господи, певне, що чула! Тоді це, мабуть, Рудольф? — вона показала на Рулле.

— Так, але звідки ви знаєте? Може, в нас є спільні знайомі? — запитав Філле.

Він зрадів, і в очах його засвітилася надія. Панна Цап так само сердито кивнула:

— Я думаю! Либонь, ви знаєте панну Фріду Цап із Фрейгатан? Вона ж бо має носа, що на нього за всякої години можна здатися, як і на мій, правда ж?

— Хоч ваш не такий, як делікатна картоплина, а скидається на гузкуватий огірок,— сказав Карлсон.

Мабуть, Філле все-таки не цікавився носами, бо вже не радів. Натомість здавалося, що він хотів би якнайшвидше втекти. І Рулле теж. Та ззаду стояв Карлсон. І раптом пролунав постріл, аж Філле й Рулле з ляку посхоплювалися з стільців.

— Не стріляйте! — закричав Філле, бо відчув, як Карлсон притулив йому до спини пальця, і подумав, що то пістолет.

— Ану витрушуйте гаманця й годинника! — звелів Карлсон.— А то я стрілятиму!

Філле й Рулле нервово пошукали в кишенях, і справді, гаманець і годинник упали дядькові Юліусові на коліна. [591]

— Нате! — сказав Філле.

Тоді обидва блискавкою метнулися до дверей. їх не було кому спинити.

Але панна Цап кинулась за ними, вибігла в передпокій, у сіни, навіть на сходи, і гукнула їм навздогінці:

— Фріда дізнається про все! О господи, як вона зрадіє! Вона сердито стрибнула ще на два східці нижче, ніби

намірялася й далі бігти за ними, а тоді знов гукнула:

— Щоб ноги вашої не було на Фрейгатан, бо дійде до крові! Чуєте?.. До кр-р-рові!

Карлсон відслоняє дядькові Юліусові казковий світ

Після ночі з Філле й Рулле Карлсон запишався ще дужче, ніж звичайно. Щоранку, залітаючи до Малого, він будив його вигуком:

— Ось найкращий у світі Карлсон!

Найперше він видобував персикову кісточку — поглянути, скільки вона виросла, а тоді взяв собі за звичку летіти до дзеркала, що висіло над шафкою Малого. Дзеркало було невелике, та Карлсон літав то в один бік, то в другий, щоб якнайбільше побачити себе. Бо весь він у ньому не вміщався.

Літаючи, він чи то наспівував, чи то приказував щось, і Малий дочув, що то була похвальна пісня Карлсонові, яку він сам же таки й склав:

— Найкращий у світі Карлсон... гм-гм-гм... вартий десять тисяч крон... лякає злодіїв пістолетом... яке дзеркало тут погане... в ньому видно лиш частину... найкращого в світі Карлсона... але те, що видно,— дуже гарне... гм-гм-гм... до міри затовсте, еге-еге... і найкраще в усьому.

Малий був з ним згоден. Він теж вважав, що Карлсон найкращий в усьому. І диво дивне: навіть дядько Юліус [592] був у захваті від Карлсона. Адже це він урятував йому гаманця й годинника. Такого дядько Юліус не міг забути першого ж дня. Зате панна Цап була така сама лиха до Карлсона, але він на неї не зважав. Аби тільки йому вчасно давали їсти, а їсти йому давали.

— Якщо мені не дають їсти, то я не граюся,— казав він задля годиться.

Панна Цап була б рада-радісінька, щоб Карлсон не грався, та дарма, бо його підтримували Малий і дядько Юліус. Вона щоразу бурчала, коли Карлсон приходив і сідав до столу саме тоді, як вони лаштувалися їсти, але нічого не могла вдіяти, і Карлсон сідав собі далі.

Після тієї ночі з Філле й Рулле він вважав, що так і належиться. Адже героєві, що приборкав навіть найлютішого хатнього цапа, ні в чому не можна відмовляти.

Карлсон, мабуть, трохи втомився — не так легко цілу ніч досліджувати хропіння, скрадатися, рачкувати і стріляти,— бо аж ген пополудні прилетів до кімнати Малого й почав принюхуватися, чи з кухні не пахне, бува, чимось смачним.

Малий також спав довго і в кілька заходів, поклавши Бімбо до себе в ліжко,— бо хіба ж виспишся, як ночами доводиться ловити злодіїв! Він прокинувся щойно перед тим, як залетів Карлсон. А збудили його якісь незвичайні страхітливі звуки з кухні. То пайша Цап співала на весь голос. Малий ще не чув, щоб вона коли співала, і то був такий спів, що він палко бажав, аби вона швидше замовкла. З якоїсь причини панна Цап була саме нині в надзвичайно доброму гуморі. Вона перед полуднем навідалася до Фріди на Фрейгатан — може, це її так підбадьорило?

Бо вона співала, аж гуло:

— Ох, Фрідо, так буде краще для тебе...

Але як саме буде краще для Фріди, ніхто не дізнався, бо Карлсон помчав до кухні й гукнув: [593]

— Цитьте! Цитьте! А то люди подумають, що я вас лушпаню, як ви так галасуватимете!

Панна Цап замовкла і непривітно поставила на стіл тушковане м'ясо. Зайшов дядько Юліус, всі посідали й заходилися їсти. Обідаючи, вони розмовляли про страшну нічну пригоду, і Малому здавалося, що тепер справді затишно. Карлсон був задоволений їжею і похвалив панну Цап:

— Часом вам щастить приготувати м'ясо, що чисто випадково справді буває смачне.

На це панна Цап нічого не відповіла. Тільки перестала їсти і стулила губи.

Шоколадний пудинг, що його панна Цап приготувала на другу одміну, також сподобався Карлсонові. Він устиг з'їсти свою пайку, поки ще Малий упорався з першою ложкою, а тоді сказав:

— Еге ж, пудинг добрий, але я знаю щось удвічі добріше.

— А що? — запитав Малий.

— Два таких пудинги,— відповів Карлсон і присунув до себе ще одну тарілку. Це означало, що панна Цап залишилася без пудингу, бо вона приготувала тільки чотири пайки.

Карлсон завважив, що вигляд у неї невдоволений, і застережливо підвів пальця:

— Не забувайте, що тут є товстуни, яким вадить багато їсти. Властиво, їх двоє. Не називатиму, хто саме, але не я і не цей кістяк,— мовив Карлсон, показуючи на Малого.

Панна Цап стулила губи ще міцніше і далі мовчала. Малий злякано зиркнув на дядька Юліуса, але той напевне нічого не почув. Він сидів і водно лаяв поліцію. Він зателефонував туди й розповів, як до них закралися злодії, та все дарма, міг би й не клопотатися. Йому сказали, що спершу поліції треба розплутати триста п'ятнадцять [594] інших крадіжок, і допитувалися, скільки в них чого вкрадено.

— Але я впорався за поліцію,— сказав дядько Юліус,— завдяки дуже відважному й спритному хлопчикові. Отож злодіям довелося вернутись додому голіруч.

Він ласкаво глянув на Карлсона. Карлсон запишався, мов півень, і переможно штовхнув у бік панну Цап.

— Що ви тепер скажете? Найкращий у світі Карлсон лякає злодіїв пістолетом.

А все ж і дядько Юліус боявся пістолета. Звісно, він був радий і вдячний, що дістав назад свого гаманця й годинника, а проте вважав, що малі діти не повинні ходити з пістолетами, і коли Філле й Рулле чкурнули сходами, Малому ще довго довелося пояснювати, що Карлсон злякав злодіїв іграшковим пістолетом, поки дядько нарешті повірив йому.

Після обіду дядько Юліус подався до вітальні викурити сигару. Панна Цап мила посуд. Очевидно, навіть Карлсон не міг зіпсувати їй надовго доброго гумору, бо вона знов загула:

— Ох, Фрідо, так буде краще для тебе...

Та раптом вона виявила, що в кухні немає жодного рушника витирати посуд, і знов розсердилась.

— Чи мені хто міг би сказати, куди ділися всі рушники? — сказала вона, грізно роззираючись по кухні.

— Авжеж, дехто міг би, а саме: найкращий у світі шукач рушників,— відповів Карлсон.— Аби ж ви були розважні й щоразу зверталися до нього, як чогось не знаєте.

Карлсон помчав до кімнати Малого й вернувся з таким оберемком рушників, що його самого не видно було за ними. Але то були незвичайно брудні й затягані рушники, і панна Цап розсердилася ще дужче.

— Де ці рушники були? — крикнула вона. [595]

— їх позичали в казковий світ,— відповів Карлсон.— І бачите — там ніколи не підмітають під ліжками! Бачите?

Так минали дні. Прийшла листівка від мами й тата. їм гарно подорожувалось, і вони сподівалися, що Малому теж незле ведеться, що дядько Юліус добре себе почуває і ладнає з Малим та панною Цап.

Про Карлсона вони не згадували, і це його неймовірно розсердило.

— Я послав би їм листівку, якби мав п'ять ере на марку,— сказав він.— І написав би в ній: "Так і робіть, не цікавтесь, як ведеться Карлсонові і чи він ладнає з хатнім цапом, не думайте про це, хоч саме він тут усього допильновує, лякає пістолетом усіх злодіїв, знаходить усі рушники, що були в позичці, і тримає вам у шорах хатнього цапа і все решту".

Малий був радий, що Карлсон не має п'ять ере на марку, бо вважав, що мамі й татові було б не вельми приємно одержати таку листівку.

Малий уже спорожнив свою скарбничку і віддав Карлсонові все, що там було; та Карлсон устиг витратити ті гроші й тепер сердився.

— Дурниця та й годі,— сказав він.— Щоб оце коштувати десять тисяч крон і не мати п'ять ере на марку! Як ти гадаєш, чи не купив би дядько Юліус мої великі пальці, га?

Малий вважав, що дядько їх не купив би.

— Але ж він тепер у такому захваті від мене,— не здавався Карлсон.

Та все ж Малий вважав, що дядько Юліус пальців [596] не купить. Тоді ображений Карлсон полетів додому і не з'являвся, аж поки Малий, як настала пора їсти, покликав його: смикнув за мотузку від їхнього дзвоника.

"Мама й тато, певне, боялися, що дядько Юліус не миритиметься з панною Цап, тому й написали так",— міркував Малий, Але вони помилилися. Виявилося, що дядько Юліус пречудово з нею ладнає. Минали дні, і Малий помітив, що вони балакають між собою дедалі частіше й частіше. Вони подовгу сиділи разом у вітальні, і дядько Юліус розводився про казковий світ тощо, а панна Цап відповідала йому так ласкаво й скромно, що аж не віри-лося: невже то справді вона?

Нарешті в Карлсона зародилася якась підозра. А надто, що панна Цап почала зачиняти двері з передпокою до вітальні. Двері там, певна річ, завжди були, але ніхто їх ніколи не зачиняв. Може, тому, що зсередини вони самі замикалися, і одного разу, як Малий був ще дитиною, двері замкнулися і він не міг вийти. Після того випадку мама вирішила, що досить почепити завіси, а двері не зачиняти. Але тепер, як панна Цап і дядько Юліус пили ввечері каву у вітальні, їй раптом заманулося зачинити двері, та й дядькові Юліусові також, бо як Карлсон усе-таки туди ввірвався,, дядько Юліус заявив, що хлопцям треба

знайти якесь інше місце гратися: він, мовляв, хоче випити кави тихо й спокійно.

— А я хіба не хочу? — дорікнув йому Карлсон.— Несіть сюди каву, сигару, все, що належиться.

Одначе дядько Юліус вигнав його. Панна Цап засміялася вдоволено. Нарешті вона взяла гору!

— Я такого не попущу,— сказав Карлсон.— Я мушу їх бачити!

І другого ранку, як дядько Юліус був у свого лікаря, а панна Цап купувала на Сінному ринку салаку, Карлсон прилетів до Малого з великим свердлом у руці. Малий бачив те свердло на стіні в Карлсоновій хатці. Він запитав, [597] навіщо Карлсон його приніс. Але саме тієї миті в шпарі для листів щось зашурхотіло, і Малий побіг глянути, що то. На килимку перед дверима лежало дві листівки: від Боссе і від Бетан. Малий дуже зрадів, довго читав їх і перечитував, а як скінчив, то Карлсон своє діло вже також скінчив. Він висвердлив у дверях чимале вічко.

— Ну, Карлсоне! — злякався Малий.— Хто ж свердлить у дверях дірки?.. Навіщо вона тобі?

— Як навіщо? Дивитися, що вони роблять,— відповів Карлсон.

— Фе, посоромився б,— дорікнув йому Малий.— Мама казала, що ніколи не можна підглядати в шпарку для ключа.

— Твоя мама розумна жінка,— мовив Карлсон.— І каже правду. В шпарку для ключа треба вставляти ключа, видно з самої назви. А це, на щастя, вічко. Ти такий кмітливий, то хіба не чуєш, для чого воно призначене?.. Еге ж, саме так,— сказав Карлсон, перше ніж Малий здобувся на якусь відповідь.

Він витяг з рота грудочку старої жувальної гумки і заткнув дірку, щоб її не було видно.

— Гей-гей! — сказав він.— Давно ми не мали веселого вечора, але сьогодні, мабуть, знову матимемо.

Карлсон узяв свердло й полетів додому.

— Мені треба залагодити ще один справуночок,— сказав він.— Але я вернуся, як почнуть смажити салаку.

— Який справуночок? — запитав Малий. [598]

— Легкий, незагайний справуночок, за який я принаймні добуду грошей на марку,— відповів йому Карлсон.

І він полетів собі.

Але справді вернувся, як почали смажити салаку, і за обідом був у чудовому гуморі. Він дістав з кишені п'ять ере і тицьнув у руку панні Цап.

— Хочу вас трішки втішити,— сказав він.— Купіть собі якусь цяцьку на шию абощо!

Панна Цап кинула монету.

— Я тебе як цяцькну, то не втрапиш, куди тікати! — сказала вона.

Та саме надійшов дядько Юліус, і панна Цап не захотіла цяцькати Карлсона при ньому. Карлсон потім дивувався:

— Яка ж вона робиться лагідна й чудна, скоро поблизу з'явиться Юлій Любиказка!

Панна Цап і дядько Юліус перебралися до вітальні, щоб, як завжди останнім часом, випити вдвох кави.

— Тепер побачимо, чи вони таки безнадійно погані,— сказав Карлсон.— Я востаннє спробую мирно з ними домовитись, але потім почну дратурувати нещадно й немилосердно.

На подив Малому, він витяг з кишені сигару, закурив її і постукав у двері. Ніхто не запросив його заходити, проте Карлсон однаково зайшов, кадячи сигарою.

— Перепрошую, це ж бо кімната для курців,— сказав він.— Певне, тут можна викурити сигару?

Та дядько Юліус цього разу страх як розсердився на Карлсона. Він вихопив у нього сигару, перервав навпіл і погрозив, що як Карлсон ще коли закурить, то дістане такої прочуханки, що довіку пам'ятатиме. А ще дядько Юліус заборонить йому гратися з Малим. Цього він уже допильнує.

Спідня Карлсонова губа почала тремтіти, очі налилися слізьми і злісно блиснули на дядька Юліуса. [599]

— А я стільки днів був до вас ласкавий! — Карлсон люто витріщив очі: зразу видно було, що він думає про дядька Юліуса.

Але дядько Юліус виштовхав його з вітальні, двері знов зачинилися, та ще й клацнув замок. Оцього вже досі ніхто не робив.

— Тепер сам бачиш, що нема іншої ради, треба драту-рувати,— сказав Карлсон Малому.

Він затарабанив кулаками в двері й закричав:

— Ви ж мені зіпсували таку дорогу сигару!

Потім засунув руку в кишеню і чимось забряжчав. Начебто грішми. Атож, щось справді забряжчало так, як повна кишеня п'ятаків.

— Добре бути багатому,— сказав Карлсон. Малий стурбувався:

— Звідки в тебе стільки грошей? ~ Карлсон таємниче моргнув йому:

— Довідаєшся завтра.

Малий ще дужче стурбувався: а що, як Карлсон десь поцупив гроші? Тоді він не кращий за Філле й Рулле. Може, Карлсон додає не тільки яблука? Малий не знав, що йому й думати. Проте він не мав часу на довгі роздуми, бо Карлсон саме обережно, тихенько вийняв з вічка жувальну гумку.

— Ось так,— сказав він, припадаючи оком до дірки. Та раптом Карлсон відскочив назад, немов побачив щось страшне.

— Більшого нахабства й бути не може! — обурився він.

— Що вони роблять? — зацікавлено спитав Малий.

— Я теж хотів би знати,— відповів Карлсон.— Та вони, хитруни, пересіли!

Дядько Юліус і панна Цап завжди любили сидіти на невеличкій канапі, що її добре видно крізь вічко, і допіру, як Карлсон заходив із сигарою, вони там і сиділи. А тепер [600] десь ділися. Малий сам переконався в цьому, зазирнувши у вічко. Мабуть, пересіли на другу

канапу, далі коло вікна, а це страшний підступ і хитрість, заявив Карлсон. Кожен-бо, хто має бодай якийсь сором, сідає так, що його можна побачити і крізь шпарку для ключа, і крізь вічко, запевняв він.

Бідний Карлсон! Він опустився на стілець у передпокої і втупився перед себе сумними очима. Цього разу він даа маху. Вся його чудова ідея з вічком пішла нанівець. Яке тяжке розчарування!

— Ходімо гратися до твоєї кімнати,— врешті сказав він.— Може, серед твоїх речей знайдеться який мотлох і непотріб, щоб ним можна було дратурувати.

Карлсон довго нишпорив у шухлядах і в шафі Малого, не знаходячи нічого путнього. Раптом він свиснув і витяг довгу скляну трубку, якою Малий любив здмухувати горошини.

— Це типовий мотлох,— задоволено сказав Карлсон.— Якби ще тільки знайти непотріб.

І він знайшов непотріб, та ще й який! То був гумовий капшучок, такий, що як його надути, то стає великий м'яч.

— Гей-гей! — вигукнув Карлсон. У нього аж руки тремтіли з радісного хвилювання, коли він прив'язував капшучок до кінця скляної трубки. Потім Карлсон приклав губи до другого кінця й надув кулю. Він задоволено хихотів, бачивши, як на жовтому м'ячі, що дужче він його надимав, то більшало намальоване чорною фарбою обличчя. і

— Це може бути місяць,— запропонував Малий.

— Нехай буде що завгодно,— сказав Карлсон, випускаючи з м'яча повітря.^— Головне, що ним можна дратурувати.

І добре "дратурувати". Справді добре, хоч Малий так хихотів, що весь час заважав Карлсонові. [601]

— Гей-гей! — сказав Карлсон і обережно засунув трубку із зморщеним капшучком у вічко. Тоді заходився щосили дути в трубку, а Малий стояв поряд і хихотів. О, як би він хотів тепер сидіти на канапі разом з панною Цап та дядьком Юліусом і зненацька побачити великого місяця, що повнявіє в усій своїй красі, не в небі, ні,— тут, у темряві, коло дверей. О цій порі року справжньої ночі не бувало, та все ж у вітальні було досить темно, щоб такий заблукалий місяць здавався таємничим і страшним. Це Малий розумів.

— Я мушу загарчати, як примара,— заявив Карлсон.— Подми тепер ти, щоб повітря не вийшло.

І Малий приклав губи до трубки й слухняно почав дути, а Карлсон тим часом найжахливіше, примарно загарчав. Ті двоє в кімнаті стрепенулися і, мабуть, помітили місяця, бо звідти почувся зойк, як Карлсон і сподівався. ,

— Вони кричать! — сказав він задоволено, тоді пошепки додав: — Нам треба тікати!

Він випустив з м'яча повітря. Почулося неголосне [602] шипіння, і м'яч за дверима знову зморщився до невеличкого капшучка. Карлсон квапливо витяг його й так само квапливо заліпив вічко новим кусочком жувальної гумки, а сам спритно, мов їжак, подріботів до свого постійного сховку — під стіл у передпокої. Малий якомога швидше шаснув за ним.

Наступної миті клацнув засув, відчинилися двері і панна Цап висунула голову.

— Це все-таки, мабуть, діти,— сказала вона.

Але за нею вродився дядько Юліус і палко заперечив:

— Скільки вам тлумачити, що казковий світ повний таємничих істот! Адже тільки таємничі істоти можуть проникнути крізь замкнені двері, як ви не розумієте?

Панна Цап миттю погодилась: мовляв, подумавши, вона все зрозуміла. Та вона, мабуть, не дуже хотіла, щоб якась таємнича істота з казкового світу заважала їй побути часинку з дядьком Юліусом, бо скоро їй знову пощастило всадовити його на канапу коло себе. А Карлсонові й Малому лишилося тільки сидіти в передпокої і дивитися на зачинені двері. Могла б бути й веселіша розвага, міркував Малий. І Карлсон теж так міркував. Авжеж, і Карлсон!

Саме задзвонив телефон, і Малий зняв трубку. Якийсь жіночий голос попросив покликати панну Цап. Малий збагнув, що то Фріда з Фрейгатан, і, хоч це й негарно, зрадів. Тепер він мав право заважати панні Цап скільки завгодно. І хоч він був чемний хлопчик, та все ж залюбки почав їй заважати.

— Вас просять до телефону! — гукнув він, тарабанячи кулаком у двері.

Проте нічого не домігся.

— Скажи, що не маю часу,— відповіла панна Цап. Ані таємничі істоти, ані фріди не годні були відірвати

її від кави з дядьком Юліусом. Малий вернувся до телефону і сказав про це Фріді, але та неодмінно хотіла знати, [603] чого її сестра не має часу, коли можна їй знов потелефонувати і таке інше. Врешті Малий сказав:

— Найкраще буде, як ви самі її спитаєте вранці. Тоді поклав трубку й озирнувся. Карлсона в передпокої

не було. Малий заходився шукати і знайшов його слід у кухні. Радше у відчиненому вікні. На підвіконні, верхи на найкращій маминій мітлі, саме хтось лаштувався летіти: напевне, Карлсон, хоч на вигляд він скидався на невеличку відьму або чарівницю. Лице чорне, на голові хустина, на плечах квітчаста відьомська керейка зі старої кофти, яку бабуся забула в шафі з господарським начинням, коли востаннє приїздила до них.

— Ой, Карлсоне! — злякано гукнув Малий.— Не літай,, бо тебе знов побачить дядько Юліус!

— Це не Карлсон,— озвався Карлсон глухим голосом.— Це відюга, люта й страшна.

— Відюга? — перепитав Малий.— А що це — теж відьма?

— Так, але ще гірше,— відповів Карлсон.— Відюги куди лихіші, і як їх розлютити, то вони відразу нападають.

— Але ж...— почав Малий.

— Вони найнебезпечніші в цілому казковому світі,— заявив Карлсон. — І я знаю таких, що як побачать відюгу, то їм аж волосся диба стане.

І відюга вилетіла в синій лагідний червневий присмерк. Малий залишився в кухні і не знав, що йому робити, та врешті надумав.

Він кинувся до кімнати Боссе. Звідти йому видно було летючу відюгу так само, як дядькові Юліусові та панні Цап з вітальні.

Повітря з кімнаті було трохи затхле, і Малий відчинив вікно. Він визирнув надвір і побачив, що у вітальні теж відчинене вікно — назустріч літній ночі й казковому світові! Там сиділи дядько Юліус та панна Цап і, сердешні, навіть гадки не мали, що надворі літають відюги, міркував [604]

Малий. Вони сиділи так близько від Малого, що він чув їхню розмову й мурмотіння, шкода тільки, що не бачив їх.

Зате відюгу бачив. Уцвіть собі: якби він не знав, що то просто Карлсон, а не правдива відюга, йому кров захолола б у жилах, будьте певні! Бо таки моторошно дивитися, як літають відюги. Можна майже повірити в казковий світ, подумав Малий.

Відюга двічі пролетіла повз вітальню, заглядаючи у вікно. Те, що вона там побачила, мабуть, здалося дивним, ба навіть не сподобалось їй, бо вона похитала головою. Відюга й досі не помітила Малого біля вікна, а він боявся гукнути її. Та він жваво помахав рукою, і тоді відюга його побачила. Вона теж помахала рукою йому у відповідь, і її чорне обличчя осяяла усмішка.

Дядько Юліус і панна Цап, очевидно, не бачили її, бо й далі чути було їхню спокійну розмову та мурмотіння.

Та раптом... раптом тишу і спокій літнього вечора розітнув крик. Відюга крикнула, ох, як вона крикнула... Мабуть, так, як і Повинна кричати відюга,— Малий ще зроду не чув такого голосу, він ніби просто линув з казкового світу.

У вітальні вже ніхто не мурмотів, там запала тиша. [605] А відюга скерувала свій лет до Малого, вмент скинула з себе хустину й кофту і витерла фіранками Боссе сажу з обличчя. Після цього не стало відюги, а лишився просто Карлсон, що спритно ховав під ліжко Боссе одяг, мітлу і все відьомське спорядження.

— Знаєш що? — сказав Карлсон і сердито підступив до Малого.— Має бути якийсь закон, що забороняє літнім людям так поводитись.

— Як? Що вони робили? — запитав Малий. Карлсон роздратовано похитав головою.

— Він тримав її за руку. Сидів і тримав її за руку, її. Хатнього цапа. Що ти мені даси за це?

Карлсон витріщився на Малого, ніби сподівався, що той зомліє і впаде на підлогу з самого тільки подиву, а як цього не сталося, він буркнув:

— Ти не чуєш, що я кажу? Вони сиділи і трималися за руки! Ото ж дурні бувають люди!

Карлсон стає найбільший у світі багатій

Далі настав день, що його Малий ніколи не забуде. Він прокинувся раненько сам, найкращий у світі Карлсон не прилетів збудити його своїм вигуком. Дивно, подумав Малий, а тоді побіг босий до сіней по газету. Він хотів спокійно прочитати подальший шмат оповідання в ілюстраціях, поки дядько Юліус забере в нього газету.

Та нині йому не довелося читати оповідання в ілюстраціях. Бідний Малий не пішов далі як за першу сторінку. Бо там упав йому в око величезними літерами надрукований заголовок, і його аж облив холодний піт.

Заголовок був ось який:

ЗАГАДКУ РОЗВ'ЯЗАНО — ТО НЕ ШПИГУН

[606]

Під ним красувався знімок моста Вестербру, а над мостом літав... ні, годі помилитися: над мостом літав Карлсон. Був там ще один знімок, з близької відстані, на ньому Карлсон стояв і, хитро всміхаючись, показував свій складний пропелер і пусковий ґудзик на животі.

Малий почав читати і, читаючи, плакав:

"Учора до нашої редакції завітав незвичайний гість. Вродливий, розумний і до міри затовстий чоловік у розквіті сил,— згідно з його власним описом,— прийшов вимагати від нас десять тисяч крон. Бо ж це, мовляв, він, а не хто інший,— летюча загадка Васастаду, і ніякий він не шпигун. Ми повірили йому. "Я шпигую тільки за такими, як хатній цап і Юлій Любиказка",— заявив він. Це звучало дуже по-дитячому і невинно. Наскільки ми могли збагнути, цей "шпигун" — просто незвичайно товстий школяр, найкращий у класі, як він сам каже. Але цей хлопець має таку річ, якій кожна дитина може позаздрити, а саме: невеличкий мотор, що дає йому змогу літати. Ви самі бачите його на знімку. Той мотор зробив найкращий у світі винахідник, запевняв хлопець, однак відмовився докладніше про це розповісти. Ми зауважили, що той винахідник міг би стати мільйонером, якби почав масовий випуск таких моторів, проте хлопець сказав: "Щиро дякую, ми не хочемо, щоб у повітрі літало повно дітей, досить мене й Малого!"

На цих словах Малий усміхнувся. Подумати лишень, Карлсон усе-таки хоче літати тільки з ним і більше ні з ким! Він засопів і почав читати далі:

"Треба визнати, що хлопець поводився не зовсім нормально. Розмовляв плутано й відповідав на наші запитання дуже чудно, навіть не хотів назвати своїх [607] батьків. "Моя мама — мумія, а тато — Йон Плунт",— врешті сказав він. Більше з нього не пощастило нічого витягти. "Плунт" звучить по-англійському, отже, мабуть, його батько

англієць, в кожному разі, він, здається, відомий літун, якщо ми добре зрозуміли хлопцеву балаканину. Батькову цікавість до літання успадкував син. Хлопець вимагав негайно сплатити йому винагороду. "Це я повинен її дістати, а не Філле й Рулле чи якийсь інший злодій",— сказав він. І захотів, щоб йому сплатили самими п'ятаками, бо це, мовляв, єдині правдиві гроші. Він пішов від нас із повними кишенями п'яти-ерових монет. І сказав, що по решту винагороди приїде з тачкою, тільки-но її роздобуде. "І не розтринькайте моїх грошей, а то прилетить відюга й забере вас!" — пригрозив він. У кожному разі це було дуже цікаве знайомство, хоч ми й не зрозуміли всього, що він казав. "Не забувайте, що ви заплатили десь тільки за один великий палець",— були його останні слова. Потім він вилетів у вікно і зник у напрямку Васастаду.

Дивно, проте хлопця звати не Плунт, як його батька, а чому — він теж відмовився пояснити. І нізащо не хотів, щоб його прізвище попало в газету. "Бо цього не бажає Малий",— заявив він. Очевидно, він дуже любить свого меншого братика. Отже ми не можемо зрадити, як хлопця на ім'я, хіба скажемо, що воно починається на "Карл", а закінчується на "сон". Бо коли хтось не бажає, щоб його прізвище попало в газету, то він, здається нам має на це право. Тому ми будемо звати хлопця просто "хлопцем", а не "Карлсоном", як він, властиво, зветься".

— Очевидно, він дуже любить свого меншого братика,— промурмотів Малий і знову засопів. Потім [608] підійшов до мотузки і дав сигнал, що означав "Приходь!".

І Карлсон прийшов. Він загув у вікні, бадьорий і веселий, як джміль.

— Є щось особливе в сьогоднішній газеті? — хитро запитав він, видовбуючи персикову кісточку.— Прочитай мені, бо там, мабуть, таки є щось цікаве.

— Ти не маєш ніякого сорому! — сказав Малий.— Не розумієш, що тепер усе пропало? Тепер ані тебе, ані мене не лишать у спокої!

— А кого, по-твоєму, лишать у спокої? — запитав Карлсон і витер брудні пальці піжамою Малого.— Хай буде гей, хай буде гоп, і бом, і па, а то я не граюся, наскільки я розумію. Ну, читай!

І, поки Карлсон літав перед дзеркалом та милувався собою, Малий читав йому газету. Він пропускав такі слова, як "незвичайно товстий" тощо, які б могли образити Карлсона, але решту прочитав від початку до кінця, і Карлсон набундючився з гордощів.

— Цікаве знайомство — це я, атож, у газеті написано саму правду.

— "Очевидно, він дуже любить свого меншого братика",— прочитав Малий і несміливо зиркнув на Карлсона.— Це теж правда?

Карлсон спинився, щоб подумати.

— Авжеж, хоч як дивно,— трохи знехотя признався він.— Авжеж, уяви собі, що дехто любить такого дурного хлопчиська, як ти! Але це, звісно, через мою добрість, бо я найдобріший і найласкавіший у світі... Читай тепер далі!

Та Малий не міг читати далі, аж поки проковтнув клубка, що підкотився йому до горла. Отже, Карлсон таки його любить! Якщо це правда, то все інше йому байдуже, хоч би що сталося! [609]

— Еге ж, я добре придумав з прізвищем, щоб вони не писали його в газеті? — спитав Карлсон.— Це тільки задля тебе, бо це ти хотів тримати мене в таємниці, у великій таємниці.

Потім він схопив газету і довго роздивлявся закоханими очима обидва знімки.

— Аж не віриться, що я такий вродливий,— сказав він.— І до міри затовстий, аж дивно, ось глянь!

Він підсунув газету Малому під ніс. Але відразу ж забрав назад і палко поцілував знімок, той, де він показував пусковий ґудзик.

— Ох, мені кортить закричати "ура", коли я бачу себе! — сказав він.

Проте Малий вихопив у нього газету.

— В кожному разі панна Цап і дядько Юліус не повинні цього бачити, — сказав він.— Нізащо в світі не повинні бачити!

Він засунув газету якнайдалі в шухляду свого письмового столу. А за хвильку зазирнув дядько Юліус і запитав:

— У тебе газета, Малий? Малий похитав головою.

— Ні, не в мене.

Адже газета була не в нього, а в шухляді, пояснив потім Малий Карлсонові.

А втім, дядько Юліус начебто не дуже цікавився газетою. Він, мабуть, думав про щось інше, куди приємні— []^6Ш)] ше, бо був якийсь незвичайно веселий. До того ж він ішов до лікаря. Востаннє. А за кілька годин дядько Юліус мав уже їхати додому, у Вестергетланд.

Панна Цап допомогла йому вдягти піджака. Малий з Карлсоном чули, як вона напучувала дядька Юліуса, хай він застебнеться аж під шию, хай дивиться на машини, як переходитиме вулицю, хай не курить із самого ранку.

— Що це напало на хатнього цапа? — здивувався Карлсон.— Вона думає, що це її чоловік, чи що?

Авжеж — то був день, повний несподіванок. Не встиг дядько Юліус вийти, як панна Цап кинулась до телефону. А що вона розмовляла дуже голосно, то Малий з Карлсоном чули кожне її слово.

— Алло, це ти, Фрідо? — жваво почала вона.-— Як ся маєш? Твій ніс іще цілий?.. Кажеш, що цілий? Ну, а моїм можеш більше не журитися, бо я наміряюся забрати його з собою у Вестергетланд, еге ж. Я туди саме переїжджаю... Ні, не як хатня робітниця, я одружуюсь, така вже, як є, що ти на це скажеш?.. Еге ж, із Юліусом Янсоном, щоб ти знала, саме з ним... Далебі, оце з тобою розмовляє не хто інший, як пані Янсон, люба Фрідо... Ти, мабуть, схвильована, я чую, що ти плачеш... Ну годі, Фрідо, не реви, ти ще собі підчепиш якогось іншого злодія, авжеж... Ну, я не маю часу довше балакати, мій наречений ось-ось прийде... Я тобі потім більше розповім, люба Фрідо.

Карлсон витріщився на Малого:

— Чи, бува, нема якихось гірких і швидкодіючих ліків для тих, хто з'їхав з глузду? — запитав він.— Бо якщо є, то дядькові Юліусові треба дати їх велику дозу, і то негайно!

Малий не знав таких ліків. Карлсон жалісно зітхнув, а як дядько Юліус вернувся від лікаря додому,

він тихо підступив до нього й тицьнув йому в руки п'ять ере.

— Навіщо вони мені? — запитав дядько Юліус.

— Купіть собі щось приємне,— зітхаючи сказав Карл-сон.— Чимось вам треба втішитись.

Дядько Юліус подякував, але, мовляв, він і без п'яти ере радий і щасливий.

— Хоч ви, хлопці, звичайно, зажуритесь, як дізнаєтеся, що я думаю забрати від вас тітку Гільдур.

— Тітку Гільдур? — перепитав Карлсон.— А хто вона в біса така?

І як Малий пояснив йому, хто це, він довго реготав.

А дядько Юліус і далі розводився про те, який він щасливий. Він, мовляв, ніколи не забуде тих днів, що тут перебув. По-перше, йому так дивовижно відслонився казковий світ! Звісно, часом бувало й страшно, коли за вікном літали відьми, він не заперечує, але ж...

— Не відьми,— поправив його Карлсон,— а відюги, лютi й страшні!

В кожному разі почуваєш, що ти живеш у тому самому світі, що й твої предки, вів своєї дядько Юліус, і помалу пізнаєш його. Але ці дні дали йому щось іще краще: він знайшов казкову принцесу, яку звати Гільдур. Незабаром буде й весілля.

— Казкову принцесу, яку звати Гільдур? — перепитав Карлсон, і очі йому заблищали.

Він зареготав, потім глянув на дядька Юліуса й похитав головою, а тоді знову зареготав.

Панна Цап ходила по кухні така весела, як ніколи.

— Мені також подобаються відьми,— сказала вона,— бо якби та погань не літала за вікном і не злякала нас учора ввечері, то ти, Юліусе, не кинувся б мені в обійми, і цього б ніколи не сталося. [612]

Карлсон аж підскочив.

— Все це добре, але...— почав він, тоді здвигнув плечима.— Ну, та хай. Дурниці, не варто й згадувати. Хоч я не думаю, що у Васастаді знайдеться багато відюг.

А панна Цап, думаючи про весілля, дедалі більше захоплювалася.

— Ти, Малий, будеш моїм свідком,— сказала вона.— Я пошию тобі чорний оксамитовий костюмчик. О, який ти будеш гарненький!

Малий здригнувся. Чорний оксамитовий костюмчик? Та Крістер і Гунілла луснуть зі сміху!

Зато Карлсонові було вже не до сміху, він розсердився.

— Я не граюся, якщо також не буду свідком,— заявив він.— Я хочу мати чорний оксамитовий костюмчик і бути гарненький. А то я просто не граюся!

Тепер уже зареготала панна Цап.

— Аякже, ото було б гарне весілля, якби ми взяли тебе до церкви!

— Я теж так гадаю! — захоплено сказав Карлсон.— Я стояв би позад вас у чорному оксамитовому костюмчику, весь час ворушив би вухами й подеколи салютував, бо на весіллі має бути салют.

Дядько Юліус був такий щасливий, що хотів, аби всім було весело. Він сказав, що Карлсон, звичайно, теж піде з ними. Проте панна Цап заявила, що як їй доведеться брати Карлсона за свідка, то краще вона взагалі не виходитиме заміж.

Настав вечір. Малий сидів у Карлсона на ґаночку й дивився, як западав присмерк і як спалахувало світло навколо у Васастаді й по всьому Стокгольмі, скільки було видно.

Так, був уже вечір, Малий сидів поруч з Карлсоном, і йому було дуже гарно. Десь у Вестергетланді поїзд [613] саме доїхав до нереличкої станції, і з нього висів-дядько Юліус. Десь по Балтійському морю плив білий корабель із мамою й татом. Панна Цап була на Фрейгатан і втішала Фріду. Бімбо вже згорнувся калачиком у своєму кошику. А тут, на даху, сидів Малий поруч із своїм найкращим приятелем і їв разом з ним булочки з торбинки, смачні свіжі булочки панни Цап, і їм було дуже гарно. А все ж Малий був стурбований. Адже той, хто хотів бути Карлсонові найкращим приятелем, ніколи не мав спокою.

— Я ж пояснював тобі, як тільки міг,— сказав Малий.— Я тебе пильнував, ще й як пильнував! Але тепер не знаю, що буде далі.

Карлсон узяв ще одну булочку й проковтнув її цілу.

— Який ти дурний! Адже вони тепер не можуть здати мене до редакції газети й дістати цілу купу п'ятаків, я їм усі карти сплутав, і вони лишилися ні з чим. Розумієш? Філле, Рулле і цілий табун таких, як вони!

Малий теж узяв собі булочку й задумливо надкусив шматочок.

— Ні, ти сам дурний,— сказав він.— Цілий Васа-стад кишітиме людьми. Не один йолоп захоче подивитись, як ти літаєш, спробує викрасти твого мотора й таке інше.

Карлсон захихотів.

— Ти справді так гадаєш? А що, як ти не помиляєшся? Тоді нам таки часом випаде веселий вечір.

— Веселий вечір? — обурився Малий.— Таж ми з тобою не матимем ані хвилини спокою!

Карлсон захихотів ще вдоволеніше.

— Ти справді так гадаєш? Будемо сподіватися, що так і вийде.

Малий розсердився.

— Добре, але як ти даси собі раду? — з серцем спитав [614] він.— Що ти робитимеш, коли сюди напхається повно людей?

Карлсон схилив набік голову і глянув спідлоба на Малого.

— Ти сам знаєш, що на це є три способи: дратуру-вати, жартувати й виступати. І я наміряюся застосувати їх усі три.

Він так лукаво дивився на Малого, що той не витримав і засміявся, хоч йому було не дуже весело. Спершу він тільки пирхнув, ледь-ледь, та потім у ньому бульбашками піднявся до горла сміх, і що дужче він сміявся, то вдово-леніший ставав Карлсон.

— Гей-гей! — сказав він і так штовхнув Малого, що той мало не звалився з ґаночка. Тоді Малий ще дужче засміявся і подумав, що, мабуть, аж тепер почнеться щось справді веселе.

А Карлсон сидів на східцях і замилувано дивився на свої чорні великі пальці, що повисовувалися з дірок у шкарпетках.

— Ні, їх я вже не продаю,— сказав він.— І не проси мене, Малий. Адже ці пальці належать найбільшому в світі багачеві і вже не продаються.

Він засунув руку в кишеню і вдоволено забряжчав своїми п'ятаками.

— Гей-гей! Багатий, і вродливий, і розумний, і до міри затовстий чоловік у розквіті сил — це я. Найкращий у світі Карлсон, у всьому найкращий, розумієш, Малий?

— Розумію,— відповів Малий.

Але в Карлсонових кишенях було ще щось, крім п'ятаків: там був також іграшковий пістолет, і Малий нестямився, як Карлсон стрельнув, і то так гучно, аж луна покотилася по всьому Васастаді.

"Ну от, починається",— подумав Малий, побачивши, [615] що в навколишніх будинках відчиняються навстіж вікна і чути обурені голоси.

А Карлсон заспівав, киваючи влад собі чорними пальцями на ногах:

Хочу я стріляти, хочу я гуляти,

Босе, бісе, басе, бісе, бом!

І щодня я хочу з кимось жартувати,

Босе, бісе, бом.

Хай буде гей, хай буде гоп, і бом, і па!

Мене всі люблять, бо я найкращий, бо я — це я.

Бо гой-гой-гой,

Бо ой-ой-ойї

І босе, бісе, басе, бісе, бом!